

## Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu kartuskiego i rekomendacje w zakresie zarządzania tym wymiarem oferty turystycznej.

**Armin Mikos v. Rohrscheidt,**  
*Uniwersytet Zielonogórski,*  
*ORCID 0000-0001-5811-9096*

**Krzysztof Kupka,**  
*Politechnika Poznańska*  
*ORCID: 0009-0004-4407-5677*

**Abstrakt:** Analiza potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu kartuskiego została przeprowadzona z wykorzystaniem metodologii opracowanej w tym celu i opublikowanej pierwotnie w monografii Armina Mikos v. Rohrscheidt "Turystyka Kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy" (Wydanie 3, Poznań 2016). Uwzględniono w niej zasoby dziedzictwa i inne potencjalne atrakcje turystyki kulturowej w mikroregionie (powiecie), pozostałą ofertę czasu wolnego oraz inne czynniki wpływające na turystykę kulturową: infrastrukturę turystyczną oraz komunikacyjną, bazę noclegową i gastronomiczną. Waloryzację potencjału przeprowadzono metodą bonitacji punktowej z odpowiednio dobranymi kryteriami oceny, odpowiadającymi skali popularności danej grupy atrakcji i typu wypraw kulturowych.

**Słowa kluczowe:** turystyka kulturowa; potencjał turystyczno-kulturowy; zarządzanie turystyką, Pomorze; powiat kartuski, Kartuzy

### I. Dane dotyczące przebiegu badania

**Obszar badania:** powiat kartuski

**Lokalizacja:** województwo pomorskie

**Zasięg:** mikroregion

**Metodologia:** metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2016, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (Wyd.3) Wyd. KulTour.pl, Poznań.

**Kwerenda źródłowa literatury i materiałów:** maj-sierpień 2025

**Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne:** czerwiec rok 2025

**Badania terenowe:** od 2.07. do 5.07. 2025

**Przeprowadzający badanie terenowe:** Armin Mikos v. Rohrscheidt i Krzysztof Kupka

**Konsultacje:** Barbara Kąkol, Dariusz Las, Wojciech Okroj

**Data wypełnienia formularza:** 30 listopada 2025 r.

### II. Formularz waloryzacyjny

#### Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

##### I.A: Zabytki:

##### I.A. a) Obiekty sakralne:

Historyczna katedra (12 punktów),  
*brak*

Historyczna bazylika (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6),

*brak*

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

*Kolegiata i pozostałości dawnego zespołu klasztorного zakonu Kartuzów, Kartuzy (6)*

*Zespół Klasztorny Norbertanek w Żukowie (6)*

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

*brak*

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD (za pierwsze dwie) (6)

*brak*

Sanktuarium historyczne o znaczeniu międzynarodowym (10)

*brak*

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)

*Sianowo, sanktuarium Matki Bożej Sianowskiej Królowej Kaszub (6)*

Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)

*brak*

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (pierwsze dwa) (3)

*brak*

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

*brak*

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

*brak*

Aktualna siedziba biskupia (6)

*brak*

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

*Kościół w Wygodzie Łączyńskiej (gm. Stężycza), w tym cenny portal (4)*

*Goręczyno, kościół św. Trójcy (4)*

*Pomieczyno, kościół św. Józefa, drewniany, stylizowany (4)*

*Żukowo, kościół pw. Świętego Jana Chrzciciela (0)*

### **I.A. b) Zamki i pałace:**

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (12)

*brak*

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, ZD (za pierwsze trzy) (10)

*brak*

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (5)

*brak*

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

*brak*

Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa\*) (2)

*Pałac Hornów w Leźnie (2)*

*Pałac Kościeszki, Przyjaźń, gm. Żukowo (2)*

*Dwór Heidensteinów i Łaszewskich (Leśny Dwór) w Sulęczynie (0)*

Dwór lub inna rezydencja, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy\*\*) (6)

*brak*

Ruina historycznego zamku/grodu/pałacu D (za pierwsze trzy\*\*\*) (2)  
*Grodzisko w Chmielnie - pozostałości grodu kasztelańskiego z X- XIII wieku (2)*  
*Pierszczewo – relikty grodziska (zamkowisko) (0)*  
 Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy\*\*\*\*) (1)

#### **I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:**

Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)

*brak*

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

*brak*

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

*Kartuzy, zespół śródmiejski, pierwotnie jako ośrodek handlowy (3)*

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)

*brak*

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń\* Z (pierwsze dwa\*) (3)

*brak*

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy\*\*) (4)

*Dwór Starościński, Mirachowo (4)*

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa\*\*\*) (4)

*brak*

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy\*\*\*\*) (3)

*Dwór rodzin Sikorskich i Wybickich w Sikorzynie, gm. Stężycza (3)*

*Zabytkowa zagroda kaszubska w Ręboszewie (3)*

*Zabytkowa zagroda kaszubska w Mezowie (0)*

Budynek, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa\*\*\*\*\*) (1)

*brak*

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane w znacznej części ZD (4)

*brak*

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

*brak*

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

*brak*

Zachowane w znacznej części zespoły zabytkowe związane z dziejami innych niż polska grup etnicznych (za pierwsze dwa zespoły) (7)

*brak*

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa\*) (4)

*Tzw. „ostańce próśb” oraz kapliczki przydrożne (Boże Męki), Kartuzy Sianowo, Brodnica Górna i inne, rozsiane w wielu miejscowościach powiatu (4)*

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

*brak*

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)

*brak*

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa\*) (7)  
brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech\*\*\*) (3)

*Młyn wodny Gołubie, gm. Stężycza – skala lokalna (o)*

*Żukowo, zabytkowy młyn przemysłowy (lokalny) (o)*

*Rutki, gm. Żukowo, elektrownia wodna (lokalny) (o)*

*Kartuzy, zabytkowa wieża ciśnień (lokalny) (o)*

*Miechucin, gm. Chmielno, zabytkowa stacja kolejowa (lokalny) (o)*

*Chmielonko, gm. Chmielno, młyn pocysterski na rzece Raduni, przebudowany (lokalny) (o)*

Historyczna funkcjonująca stale<sup>16</sup> linia kolejowa lub żegluga (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)

brak

Historyczna funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żegluga (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek\* 4)

brak

#### **I.A. d) Obiekty militarne:**

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części\* ZD (4)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu, dostępny sezonowo lub w mniejszej części\*\* (2)

brak

Pojedyncze zachowane obiekty forteczne ZD (za pierwsze dwa\*\*\*) (2)

brak

Pojedyncze obiekty forteczne częściowo dostępne, ruiny fortec (pierwsze dwie\*\*\*\*) (1)

brak

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)

brak

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień\* (2)

brak

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa) \*\* (1)

brak

#### **Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:**

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO (dodatkowo 30),

brak

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO)

Brak (o)

#### **Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:**

Za stałych przewodników miejskich oprowadzających po obiektach lub przewodników

obiekty w j. polskim (za pierwsze pięć) (po 2 pkt)

*Kartuzy, przewodnicy miejscy za pośrednictwem CIT Kartuskiego Centrum Kultury (2)*

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1 pkt)

*Kartuzy, kolegiata, przewodnicy miejscy; j. niemiecki, angielski (1)*

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego\*\* (pierwsze pięć) (1 pkt)

*Kartuzy, Kolegiata: personel oprowadza na życzenie (1)*

*Żukowo, dawny zespół klasztorny, przewodnik na życzenie (1)*

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (po 1 pkt)

*brak*

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1),

*brak*

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego miejsca lub obiektu (pierwsze 2) (po 2 pkt)

*Żukowo, zespół poklasztorny (program bonitowany poniżej) (0)*

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze 2) (po 1 pkt)

*brak*

. Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (przynajmniej dwie wersje obcojęzyczne, w pierwszych trzech obiektach) (dodatkowo po 1 pkt)

*brak*

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (pierwsze 3 obiekty) (1 pkt),

*Przewodnik ilustrowany. Kolegiata w Kartuzach, 2018, wyd. Foto Liner, Warszawa (1)*

*Żukowo, Zespół Klasztorny, Przewodnik ilustrowany Kościół WNMP w Żukowie, zespół poklasztorny, 2018 (1)*

Własny materiał informacyjny w obiekcie w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1 pkt)

*Żukowo, Zespół Klasztorny, Przewodnik ilustrowany Kościół WNMP w Żukowie, 2018, j. niemiecki, angielski (1)*

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu).

*brak*

## **I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:**

### **I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:**

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym (każdy) (8)

*brak*

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym (do trzech\*) (6)

*brak*

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech\*\*) (2)

*Pomnik na trasie Marszu Śmierci, gm. Żukowo (na drodze do Przodkowa) (2)*

*Złota Góra, gm. Sulęczyń, pomnik Partyzantów Kaszubskich (2)*

*Oltaż Papiński w Sierakowicach, pamiątka pobytu Jana Pawła II w Pelplinie – jako monument (2)*

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech\*\*\*) (1)

*Miejsce pamięci w Kaliskim Lesie, gm. Kartuzy (1)*

*Pomnik organizacji „Gryf Pomorski”, Stężyca (0)*

*Miejsce Pamięci w Lesie Hopowskim, gm. Somonino (0)*

*Obelisk poległych i zamordowanych kolejarzy węzła kartuskiego, Kartuzy (0)*

*Pomnik Pamięci Mieszkańcom Gminy Sulęcyno (0)*

*Hopowo (i inne miejsca) kapliczki z ołtarza papieskiego w Sopocie (0)*

Miejsca historyczne o znaczeniu międzynarodowym (do trzech) (8)

*brak*

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

*Kamienne kręgi, kurhany i pochówki k. miejscowości Węsiory, gm. Sulęcyno, - monumentalny zespół pozostałości prehistorycznych z epoki żelaza pochodzenia gockiego (4)*

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech\*\*) (2)

*Kaliska, gm. Kartuzy, Miejsce Pamięci i Cmentarz Pomordowanych (2)*

*Cmentarzysko kurhanowe w Uniradach, gm. Stężyca (2)*

Miejsca związane z akcją utworów literackich lub filmowych o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

*brak*

Miejsca związane z akcją utworów literackich lub filmowych o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

*Grass G., 1991, Z dziennika Ślimaka (powieść), Kartuzy (miejsce ukrywania bohatera, Hermanna Otta, Wyd. Morskie, Gdańsk (2)*

*Podróż za jeden uśmiech:(reż. S. Jędryka, wg. książki A. Bahdaja), sceny: Kartuzy, Złota Góra (2)*

*Blaszany Bębenek (reż. V. Schlöndorff), wg. powieści G. Grassa – Kartuzy: scena śmierci matki bohatera (2)*

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) ZD (2)

*Brak*

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu niedostępne lub częściowo zachowane (pierwsze dwa\*) (1)

*brak*

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

*Puzdrowo, ks. Bernard Sychta, regionalista (1)*

*Kartuzy, willa Erem - Aleksander Majkowski – kaszubski działacz narodowy i społeczny (1)*

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

*Kartuzy, Kaszubski Dwór – dr Friedrich Lorentz, wybitny badacz kaszubszczyzny, Dr Friedrich Lorentz, sławista i językoznawca, założyciel Towarzystwa Ludoznawczego (żył w l. 1904-1913) (2)*

## **I.B. b) Cmentarze historyczne**

Nekropolia zbiorowa władców Polski (8)

*brak*

Nekropolia zbiorowa innych znanych w skali kraju osobistości (do trzech) (5)

*brak*

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)

*brak*



Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)  
*brak*

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)  
*brak*

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)

*Kartuzy, Cmentarz parafialny przy kolegiacie: grób Aleksandra Majkowskiego, pisarza i działacza kaszubskiego okresu zaborów i międzywojennego (1)*

*Kartuzy, Cmentarz przy kolegiacie – grób Jana Rompskiego, literata kaszubskiego (1)*

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej\*\*\* (do dwóch) ZD (1)

*Cmentarz przykościelny w Żukowie (1)*

*Cmentarz żołnierzy sowieckich w Żukowie (objęty ochroną prawną) (0)*

*Cmentarze poewangelickie: Hopowo, Szymbark, Somonino, Połączyno, Kobysewo (1)*

*Stare nagrobki żeliwne przy kościele w Chmielnie*

Za każdy cmentarz zabytkowy lub inną nekropolię o znacznie ograniczonej dostępności – odejmuje się połowę przyznanych punktów.

### **I.B. c) Budowle współczesne**

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej D (do dwóch) – (5)

*brak*

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej (nie dostępne) (do dwóch\*) (2)

*brak*

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej (do trzech\*\*) (1)

*Zamek w Łapalicach (gm. Kartuzy) - nieukończony (współczesna samowola budowlana), eklektyczny – budowla kontrowersyjna, dlatego niebonitowana (0)*

### **I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:**

Pojedyncze obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym (10)

*brak*

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

*Kolegiata w Kartuzach: kurdybany flandryjskie (wytłaczane i malowane skóry, unikat w kraju (5)*

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech\*) (3)

*brak*

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu międzynarodowym (9)  
*brak*

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech\*) (5)

*Kartuzy: kolekcja rzeźby „pod chmurą” – Park Rzeźby Współczesnej - 60 obiektów z granitu prace artystów z całej Polski (5)*

Obiekty, instalacje, zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech\*\*) (2)

*Tablica I.J. Paderewskiego w Kartuzach, figury w kościele w Miechucinie (autor: prof. Sławoj Ostrowski) (2)*

*Oltaż Papięski w Sierakowicach, pamiątka pobytu Jana Pawła II na Pomorzu (2)*

*Mural „Tuse pomagam” Piotra „Tuse” Jaworskiego na ścianie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kartuzach - współczesne dzieło sztuki na wolnym powietrzu (0)*

### **I.D. Muzea, wystawy i stałe kolekcje** (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu międzynarodowym (10)

*brak*

Muzea o znaczeniu krajowym (do trzech) (8)

*brak*

Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)

*Muzeum Kaszubskie im. F. Tredera w Kartuzach – umieszczone w wykazie ministerialnym (5)*

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech\*\*\*) (2)

*Muzeum Norbertanek Żukowskich (parafialne) w Żukowie (2)*

*Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Neclów, Chmielno (2)*

*Muzeum Nasze Młynarstwo, Gołubie, gm. Stężycza (0)*

*VW Museum (Muzeum Volkswagena) - Galeria Pępowa, gm. Żukowo (0)*

*Muzeum Pożarnictwa w Przodkowie (0)*

*Muzeum Ziemi Sierakowickiej w Sierakowicach (0)*

*Kaszubski Park Miniatur w Strysej Budzie, gm. Mirachowo (0)*

*Muzeum w Starej Papierni, Łapino Kartuskie, gm. Żukowo (0)*

*Muzeum Kaszubska Zagroda „Bielickowo”, Kawle Dolne, gm. Przodkowo (0)*

Muzea typu skansenowskiego duże o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)

*brak*

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

*brak*

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym\* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

*Muzeum Kaszubskie w Kartuzach: 2025, "Muzyczna podróż przez świat" (2)*

*Muzeum Kaszubskie w Kartuzach: 2025, Święto Złotnicy i wernisaż wystawy pt. „Benedyktyńska robota” (2)*

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)

*brak*

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę\* (3-9 placówek) (2)

*W roku 2025: Muzeum Kaszubskie w Kartuzach, Muzeum Norbertanek Żukowskich w Żukowie, Muzeum Pożarnictwa w Przodkowie, Ośrodek Kultury i Sportu w Żukowie (wystawy) (2)*

Lokalne izby pamięci, kolekcje i wystawy stałe, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech\*\*\*\*) (1)

*Izba Pamięci Juliusza Studnickiego, Chmielno (0)*

*Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku (gm. Stężycza) (0)*

*Chmielno, Centrum Promocji i Edukacji LGR Kaszuby (0)*



Węsiory, gm. Sulęczyn: Gród Gotów (rekonstrukcja grodu prehistorycznego) – aktualnie zamknięty (0)

Kartuzy, "Galeria Refektarz" – miejsce wystaw sztuki współczesnej (0).

Sikorzyno, gm. Stężycza: Dwór Sikorskich i Wybickich – wystawa wewnątrz (0)

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

Muzeum Norbertanek Żukowskich w Żukowie - o klasztorze norbertanek żukowskich (technologia augmented reality - AR) (4)

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach dodatkowe punkty za:

Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

Kaszubski Uniwersytet Ludowy, Wieżycza – Szymbark, wystawa „Mikroświaty”, tematyka pomorskiej sztuki ludowej i rękodzieła artystycznego (multimedialna) (2)

Muzeum Kaszubskie w Kartuzach: wystawa „Kaszubska współczesność z korzeni wyrasta” (technologia augmented reality) (2)

Muzeum Kaszubskie w Kartuzach: „Śladami kartuskich kamienic – (technologia virtual reality – VR) (0)

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do 2) (za każdą 1) brak

Ekspozycje i prezentacje albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (pierwsze dwie) (3)

Muzeum Kaszubskie im. F. Tredera w Kartuzach – wystawa stała (Kaszubi) (3)

Chmielno, Galeria Kaszubski Róg – całość wystawy (Kaszubi) (3)

Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Neclów, Chmielno – całość wystawy i programu prezentacji (Kaszubi) (0)

Kaszubski Uniwersytet Ludowy, Wieżycza – Szymbark, wystawa „Mikroświaty”, tematyka pomorskiej sztuki ludowej i rękodzieła artystycznego (0)

Przewodniki po wystawach: elektroniczne, papierowe lub pobieralne (1) brak

Muzeum Kaszubskie w Kartuzach. Przewodnik po ekspozycji polsko-niemiecki, oprac. B.Kąkol, Kartuzy 2024 (wersja papierowa) (1)

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (do 2 języków za każdy:) (1)

Muzeum Kaszubskie w Kartuzach: przewodnik po muzeum w języku polskim, kaszubskim, niemieckim, angielskim (3)

Przewodnicy obiektowi stali (2)

Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Symbarku (2)

Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Neclów, Chmielno (2)

Obcojęzyczni przewodnicy obiektowi lub animatorzy doświadczeń (stali), każdy język do trzech (1)

Przewodnicy obiektowi lub animatorzy doświadczeń tematycznych na wcześniejsze zamówienie\*\* (1)

Muzeum Kaszubskie w Kartuzach (1)

Muzeum Norbertanek Żukowskich (parafialne) w Żukowie (1)

Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Symbarku (1)

Chmielno, Centrum Promocji i Edukacji LGR Kaszuby (1)

Chmielno, Galeria Kaszubski Róg (1)

VW Museum (Muzeum Volkswagena) - Galeria Pępowo – Galeria Pępowo, gm. Żukowo (1)

Przewodnicy obiektowi lub animatorzy doświadczeń tematycznych na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), każdy język do

trzech **(1)**

*Muzeum Kaszubskie (jeden język obcy) (o)*

Mikroeventy oferowane przy każdym zwiedzaniu grupowym muzeum (pierwsze 2)

*Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Neclów, Chmielno: pokazy **(2)***

*Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku: Program Kaszubski Świat*

*Bajek (dla grup z dziećmi) **(2)***

*Muzeum Nasze Młynarstwo, Gołubie: Prezentacja o historii młynarstwa i klasztoru kartuzów (o)*

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech **(1)**

*Muzeum Kaszubskie w Kartuzach: (jeden język oraz język regionalny) **(1)***

Mikroeventy cykliczne lub dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze 2: po 1 pkt)

*Muzeum Norbertanek Żukowskich (parafialne) w Żukowie – pokaz filmów **(1)***

*Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Neclów, Chmielno – warsztaty kreatywne **(1)***

*Muzeum Nasze Młynarstwo, Gołubie – warsztaty mielenia zboża (o)*

*Muzeum Nasze Młynarstwo, Gołubie – warsztaty pieczenia chleba (o)*

*Kartuska Gra Miejska – program eksplorerski oferowany przez Muzeum Kaszubskie (o)*

*Stara Papiernia w Łapinie Kartuskim – warsztaty czerpania papieru (o)*

*Chmielno, Galeria Kaszubski Róg – gawęda (o)*

*Muzeum Kaszubskie - Warsztaty Słowa Kaszubskiego (o)*

Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed 5 laty **(1)**

*Muzeum Kaszubskie **(1)***

*Muzeum Norbertanek Żukowskich w Żukowie **(1)***

*Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku - przewodnik (guide EN) **(1)***

Wersje obcojęzyczne własnego materiału informacyjnego (min. dwie wersje) **(1)**

*Centrum Edukacji i Promocji Regionu (jedna wersja obcojęzyczna) (o)*

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej 2 językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech **(1)**

*brak – jedna wersja obcojęzyczna lub język regionalny (o)*

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum **(1)**

*Żukowo, Muzeum Norbertanek Żukowskich **(1)***

*Szymbark, Centrum Edukacji i Promocji Regionu **(1)***

*Chmielno, Zakład Ceramiki Neclów **(1)***

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych **(1)**

*brak muzeów o randzie krajowej (o)*

Pojedyncze eksponaty (kolekcje) o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch) **(2)**

*brak*

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia **(1)**

*Muzeum Kaszubskie w Kartuzach **(1)***

*VW Museum (Muzeum Volkswagena) - Galeria Pępowo **(1)***

*Muzeum Młynarstwa Gołubie **(1)***

*Muzeum Ziemi Sierakowickiej w Sierakowicach (pon. – pt.) (o)*

*Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku - nie jest placówką muzealną (o)*

Pojedyncze eksponaty lub kolekcje o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch w sumie) (2)

*brak*

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

*brak*

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

*Centrum Edukacji i Promocji regionu (6 wystaw) (2)*

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broшуry, foldery) (1)

*Muzeum Kaszubskie w Kartuzach (1)*

*Muzeum Norbertanek Żukowskich w Żukowie (1)*

*Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku (1).*

### **I.E. Eventy kulturowe:**

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu międzynarodowym (7)

*brak*

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

*brak*

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

*Kartuski Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej, rozproszony czasowo: niedziele lipca i sierpnia (4)*

*Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej w Żukowie, muzyczny, pojedyncze dni w sezonie (4)*

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym (7)

*Międzynarodowy Festiwal Akordeonowy, Sulęcyno, lipiec, 3 dni (7)*

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

*Brak*

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

*Festiwal Folkloru Jarmark Kaszubski, Kartuzy, muzyczny, sierpień, 4 dni (4)*

*Międzynarodowy Festiwal Jazzowy Jazz w Lesie, Sulęcyno, lipiec, 2 dni (program o randze regionalnej) (4)*

*Festiwal Przyjemności Muzycznych w Ostrzycach (muzyka popularna), sierpień, 2 dni (4)*

*Odpust („Kaszubski”) w Sianowie, Sanktuarium MB Królowej Kaszub, lipiec, do 9 dni (gromadzi w sumie ok. 25 tysięcy pielgrzymów, jednak są to wizyty jednodniowe) (4)*

*Festiwal Blues w Leśniczówce, Mirachowo, czerwiec, 2 dni (o)*

*Truskawkobranie, Złota Góra, gm. Kartuzy, czerwiec, 2 dni (festyn ludowy) (o)*

*Festiwal Nalewek Kaszubskich, kulinarny, Kartuzy, Muzeum Kaszubskie, lipiec, 1 dzień (o)*

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)

*brak*

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

*brak*

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

*Żukowo, Misterium Męki Pańskiej, w okresie Wielkiego Postu (4)*

Rzadsze eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym (jeden) (4)

*brak*

Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

*Kawaleryjski szwadron Kaszuby z Kolana k. Wieżycy, gm. Stężyca (5)*

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)

*Brak - żadne wydarzenie nie trwa dłużej niż 4 dni (0)*

### **I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną:**

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

*brak*

Z ofertą kulturową (do dwóch): (2)

*brak*

Mikroeventy oferowane dla każdego zwiedzania grupowego zakładu (pierwsze 2: po 2 pkt.)

*brak*

Mikroeventy na zamówienie grupowe podczas zwiedzania zakładu (pierwsze 2: po 1 pkt.)

*brak*

Dodatek za obsługę w językach obcych: (min. dwa języki obce - każda oferta: 1 pkt.)

*brak*

### **I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:**

ZOO, Akwaria, Parki Dzikich Zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (każdy do trzech) (4)

*brak (istniejący Park Edukacyjny ZOO Egzotyczne Kaszuby w Tuchlinie gm. Sierakowice nie spełnia definicji Ogrodu Zoologicznego) (0)*

Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczym na terenie regionu<sup>45</sup> (za każdy) (8)

*Brak*

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

*Kaszubski Park Krajobrazowy (w gminach Kartuszy, Chmielno, Stężyca, Sierakowice, Somonino) (2)*

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)

*Rezerwat Szczyt Wieżycy, gm. Stężyca (1)*

*Rezerwat przyrody Jar Rzeki Raduni (gm. Żukowo, gm. Kartuszy) (1)*

*Rezerwat przyrody Lubygość, gm. Kartuszy (1)*

*Rezerwat przyrody Żurawie Błota, gm. Kartuszy (0)*

*Rezerwat Szczelina Lechicka, gm. Kartuszy (0)*

*Rezerwat Jezioro Turzycowe (część na terenie gminy Kartuszy) (0)*

*Rezerwat Kurze Grzędy (gminy Kartuszy i Sierakowice) (0)*

*Rezerwat Kamienne Kręgi - Węsiory, gm. Sulęcyno (0)*

*Rezerwat Staniszewskie Błoto, gm. Kartuszy (0)*

*Rezerwat krajobrazowy Staniszewskie Zdroje, gm. Kartuszy (0)*

*Rezerwat Ostrzycki Las, gm. Somonino (0)*

*Rezerwat Zamkowa Góra, gm. Kartuszy (0)*

*Rezerwat przyrody Stare Modrzewie, gm. Kartuszy (0)*

*Rezerwat przyrody Jezioro Raduńskie, gm. Stężyca (0)*

Ogród Botaniczny, Palmiarnia, Arboretum (za pierwsze dwa obiekty) (4)

*Arboretum Leśników Kartuskich ze ścieżką edukacyjną, Kartuszy (4)*

*Gołubiński Ogród Botaniczny (prywatny) gmina Stężyca (4)*

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

*brak*

Park miejski duży kultywowany (pow. od 4 ha) z obiektami sztuki (za pierwsze dwa) (2)

*Kartuzy, Park Solidarności (miejski) (2)*

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki\* (za pierwsze dwa) (1)

*Kartuzy, Gaj Świętopelka i Wyspa Łabędzia nad jeziorem Klasztornym Małym (1)*

Park miejski mniejszy (powierzchnia od 1-4 ha) z obiektami sztuki\*\* (za pierwszy) (1)

*Żukowski Park Edukacyjno-Rekreacyjny Nad Jeziorkiem (1)*

*Chmielno, Park kamienny (0)*

### **I.H. Szlaki kulturowe:**

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym (8)

*brak*

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6),

*Pomorska Droga Świętego Jakuba - szlak ponadregionalny, realny, profil pielgrzymi (przebiega przez gminy Żukowo i Kartuzy z obiektami: Zespół ponorbertański w Żukowie, Kolegiata w Kartuzach i sanktuarium w Sianowie) (6)*

Przebiegające przez region materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu regionalnym (pierwsze dwa) (3)

*Pelplińska Droga Świętego Jakuba szlak regionalny, realny, profil pielgrzymi (przebiega przez gminę Żukowo z obiektem: Zespół ponorbertański w Żukowie) (3)*

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

*Szlak Marszu Śmierci więźniów KL Stutthof (przez gm. Żukowo), historyczny, realny (3)*

*Szlak Kamiennych Kręgów (PTTK, zielony) tematyka: dziedzictwo prehistorii, regionalny, realny, obiekt: kręgi węsierskie koło m. Węsiory (gm. Sulęcyno) na odcinku „kręgów węsierskich” (3)*

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

*Tajemnice Lasów Mirachowskich, gm. Mirachowo, trasa lokalna o profilu rekreacyjno-kulturowym (3)*

*Szlak Kółka Raduńskiego, wodno-rowerowy, realny, rekreacyjny, wokół zespołu jezior raduńsko-ostrzyckich (3)*

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

*Szlak Elektrowni Wodnych (kaskady Raduni) obiekt: elektrownia Rutki, gm.*

*Żukowo (2)*

*Szlak Kartuski PTTK, niebieski, regionalny, wirtualny (2)*

*Szlak Kaszubski PTTK (czerwony), regionalny, wirtualny – przez gminy Kartuzy, Somonino, Mirachowo (2)*

*Krajobrazowa Droga Kaszubska, szlak wirtualny, krajoznawczy, gm. Chmielno, Kartuzy, Stężyca (0)*

*Droga Kaszubska - subregionalny szlak krajobrazowy, samochodowy, wirtualny (Chmielno, Zawory, Ręboszewo, Brodnica Dolna, Ostrzyce, Wieżyca) (0).*

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

*Szlak Rowerowy „Żukowska Eska”, gmina Żukowo, rekreacyjny, realny, rekreacyjny (1)*



*Ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Brzegiem jeziora Węgorzyno" (gm. Sulęczyno) (1)*

*Trasa rowerowa "Szlakiem Hutniczym" przez Wzgórza Szymbarskie, rekreacyjna (gm. Stężycza) (0).*

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)

*brak*

Regularna oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem (za pierwsze dwie trasy) (3)

*brak*

Oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

*brak*

Dodatkowe wersje językowe oferty objazdu z przewodnikiem (za dwie pierwsze) (1)

*brak*

## **Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**

### **II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

*Centrum Informacji Turystycznej w Kartuskim Centrum Kultury, ul. Klasztorna 1, Kartuzy (2)*

*Punkt Informacji Turystycznej w Żukowie, sezonowy, Żukowo ul. 3 Maja 4 (0),*

*Centrum Informacji Turystycznej w Chmielnie, ul. Gryfa Pomorskiego 20 (0),*

*Ponadto punkty informacji turystycznej w Sulęczynie, Sierakowicach, Wieżycy (0),*

Informacja w językach obcych (za każdy język do trzech) (1)

*Centrum Informacji Turystycznej w Kartuskim Centrum Kultury, j. niemiecki, angielski (1)*

*Punkt Informacji Turystycznej w Żukowie, j. angielski (1)*

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

*Kartuzy, za pośrednictwem CIT (3)*

Przewodnicy miejscy lub terenowi, (za każdy język do czterech) (1)

*Kartuzy, za pośrednictwem CIT (niemiecki, angielski (2)*

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

*Aplikacja turystyczna „Szwajcaria Kaszubska” - mobilny przewodnik po regionie, z komponentem opisowym, zestawieniem usług recepcji, kalendarzem wydarzeń i mapa tras turystycznych (2)*

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

*brak*

Pozostały\* aktualny materiał informacyjny: (1)

*brak*

Wersje obcojęzyczne pozostałego materiału informacyjnego\* (od dwóch języków) (1)

*brak*

### **II.B. Infrastruktura turystyczna:**

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane<sup>51</sup> – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotele 5\*\*\*\*

*Brak (0)*

Hotele 4\*\*\*\*



*Hotel Kiston 4\*\*\*\*, Kistowo 26, gm. Sulęczyno (2)*

*Hotele 3\*\*\*\**

*Hotel Złota Jesień, 3\*\*\*\*, Kartuzy ul. Polna 17 (2)*

*Hotel Agro nad Stawem, 3\*\*\*\*, ul. Pałacowa 48a, Małkowo, gm. Żukowo (2)*

*Hotel Pod Orłem, Kartuzy. ul. 3 Maja 10 (o)*

*Hotel Szymbark, 3\*\*\*\*, ul. Szymbarskich Zakładników 12, Szymbark, gm. Stężycza (o)*

*Hotel Leśny Dwór, ul. Żeromskiego 15, Sulęczyno (o)*

*Hotel Spichrz 3\*\*\*\*, Borcz 4, gm. Somonino (o)*

*Hotel Gościniec Kaszubski, 3\*\*\*\*, ul. Parkowa 4, Kartuzy (o)*

*Hotele 2\*\**

*Brak (o)*

*Hotele 1\**

*Hotel Miłosz, Kartuzy, ul. 3 Maja 36 (2)*

*Hostele*

*Hostel Kaszuby, ul. Polna 67a, Żukowo (2)*

*Hostel Wieżycza (Kaszubski Uniwersytet Ludowy), Wieżycza 1, gm. Stężycza (2)*

*Campingi*

*Kaszuby Ośrodek Wypoczynkowy Bachus, ul. Grodziska 16, 83-333 Chmielno (2)*

*Camping Tamowa, ul. Jeziorna 29, Zawory gm. Chmielno (2)*

*Pensjonaty i pokoje na wynajem*

*Villa Daszkiewicz, Chmielno, ul. Zawory 86 (2)*

*Czarny Kos, ul. Letniskowa 10, Borkowo, gm. Żukowo (2)*

*Pokoje u Gosi, ul. Mikołaja Reja 16, Kartuzy (o)*

*Pokoje Gościnne u Izy, Nowiny 39, Pomieczyska Huta, gm. Kartuzy (o)*

*Wynajem Pokoi Kamila Stachowiak, Delowo 67, gm. Stężycza (o)*

*Apartamenty „U Aptekarzy”, ul. Motylewskiego 17, Szymbark (o)*

*Pałac i Folwark Nemino, gm. Sierakowice (o)*

*Willa Tradycja, Węsiory 7b, gmina Sulęczyno (o)*

*Pensjonat Kaszuby „u Chłopa”, ul. Wiejska 1, Chmielno (o)*

*Ośrodek Wypoczynkowy Szuwarek, ul. Grodziska 5, Chmielno (o)*

*Ośrodek Wypoczynkowy Bachus, ul. Grodziska 5, Chmielno (o)*

*Ponadto w każdej z gmin powiatu funkcjonują inne oferty pokoi gościnnych, pensjonatów lub domów wczasowych*

*Gospodarstwa agroturystyczne:*

*Agroturystyka Kaszuby, Kiełpino, ul. Podlaska 8 (2)*

*Ośrodek Agroturystyki „Wichrowe Wzgórze” Stężycza 43 (2)*

*Dworek Oleńka, Tuchom 93, gmina Żukowo (o)*

*GA Agro Eko, Babidół 19, gmina Żukowo (o)*

*GA Pomieczyska Huta 9, gm. Kartuzy (o)*

*GA Rodzinne Gniazdo ul. Słoneczna 2, Dzierżążno, gm. Kartuzy (o)*

*GA Jolanta Miodowska, Pierszczewo 42, gm. Stężycza (o)*

*Ponadto funkcjonuje wiele innych ośrodków agroturystycznych w każdej z gmin powiatu.*

*Schroniska*

*Chmielno - Checz Wanozników - schronisko całoroczne (2)*

*Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach (1)*

*brak*

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną (za pierwszy obiekt) (3)  
*Checz Kaszebsko Mulk, Miszewko, gm. Żukowo, ul. Kaszubska 63 (3)*  
*Wyczechowo, gm. Somonino, Gościniec dla Przyjaciół Hilary (0)*  
*Borcz, restauracja pod Sytą Gęsią (w Hotelu Spichrz) (0)*  
*Garcz, gm. Chmielno, restauracja Krzewi Rog, ul. Kartuska 40 (0)*  
 Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)  
*Restauracja Złota Jesień, Kartuzy, ul. Polna 17 (2)*  
*Restauracja Gryf, ul. Gdańska 39, Żukowo (0)*  
*Restauracja Mulk Kuznio, Miszewo (0)*  
 Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)  
*Restauracja Pod Orłem, Kartuzy, ul. 3 Maja 10 (1)*  
 Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)  
*Miszewko, gm. Żukowo, Checz Kaszebsko Mulk, (1)*  
*Wyczechowo, gm. Somonino, Gościniec dla Przyjaciół Hilary (1)*  
 Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)  
*Kartuzy Hotel pod Orłem - koncerty i imprezy tematyczne (1)*  
*Checz Kaszebsko Mulk, Miszewko, Miszewo (1)*  
 Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)  
*brak*  
 Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24 (za pierwszą) (1)  
*brak*  
 Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)  
*Bar Czerwony Widelec, ul. Gdańska 48a, Żukowo (1)*  
*Kartuski Bar Mleczny, ul. Parkowa 3, Kartuzy (0)*  
 Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusu, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)  
*Przewozy Autokarowe Marian Kaczmarek, Siemiana 18, Somonino (2)*  
*Przewozy autokarowe Legvan, ul. Długa 105, Kiełpino (2)*

## II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)  
*Gdańsk-Rębiechowo, Port Lotniczy im. L. Wałęsy, od 22 do 40 km od watorów turystyczno-kulturowych powiatu kartuskiego (4)*  
 Lotnisko z połączeniami krajowymi\* w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (3)  
*brak*  
 Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)  
*brak*  
 Inny\* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)  
*PKP Kartuzy, ranga 2 (2)*  
*PKP Żukowo, ranga 3 (0)*  
 Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)  
*DA Kartuzy, ul. Kolejowa, ranga 1 (2)*  
 Przystanek\* autobusowy na miejscu (za pierwszy) (1)  
*nie dotyczy*  
 Port pasażerski morski na miejscu (za pierwszy) (3)  
*brak*  
 Czynna przystań\* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)  
*brak*

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)

*brak*

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

*Gmina Żukowo (Otomino, Przyjaźń) - Droga Ekspresowa S-7 (Gdynia/Gdańsk – Kraków, na odcinku Obwodnicy Trójmiasta, węzeł Żukowo (2)*

*Droga Krajowa 20, ranga 2, Stargard Szczeciński – Gdynia (2)*

Inne połączenie\* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

*nie dotyczy*

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

*Żukowo -przewozy autobusowe Gryf, przedsiębiorstwo obsługuje szereg miejscowości powiatu (2)*

Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)

*brak*

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

*Kartuzy, TAXI Hınca (i inne podmioty), Żukowo, Gryf Taxi Kaszuby (i inne podmioty) (1)*

Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)

*brak*

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę) \* (1)

*Wieżyca (gm. Stężyca), Stajnia pod Klonem (1)*

*Stadnina Nemino, gm. Sierakowice (0)*

## **II.D. Promocja turystyczna:**

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)

*Gmina Chmielno, Tour Salon Poznań (2024) (3)*

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych\* (za każde stoisko do trzech) (2)

*Gminy powiatu uczestniczyły w targach reprezentowane przez Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby - brak jednak danych o targach w 2024 i 2025 (0)*

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze 2 w ostatnim roku) (1)

*brak danych o takich publikacjach od 2024 roku*

Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej w ostatnich 2 latach (2)

*Brak w okresie 2023-25*

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzacyjnej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

*brak w okresie 2023-25*

## **Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:**

### **III.A. Instytucje kultury**

Teatr stały (za pierwszy obiekt) (3)

*brak*

Filharmonia na miejscu (3)

*brak*

Stała oferta koncertów muzycznych\* (za pierwszą ofertę) (2)

*brak*

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna\*\* (za pierwsze dwie) (1)

*brak*

Opera na miejscu (2)

*brak*

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)

*brak*

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

*Kino Kartuzy (w ramach Kartuskiego Centrum Kultury), ul. Klasztorna 1 (2)*

### **III.B. Atrakcje krajobrazowe:**

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

*Wzgórza Szymbarskie ze wzniesieniem Wieżyca (gm. Stężyca, 328 m n.p.m.) są regionalną atrakcją turystyczną, choć nie spełniają formalnej definicji pasma górskiego (2)*

Jeziora (zdadne do kąpiei, dostępne) ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

*Jezioro Kłodno - kąpielisko w Chmielnie (2)*

*Jezioro Tuchomskie z plażą rekreacyjną, gm. Żukowo (0)*

*oraz wiele innych jezior w obszarze tzw. Szwajcarii Kaszubskiej (0)*

Brzeg morski na terenie regionu (3)

*brak*

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

*Diabelski Kamień koło Mirachowa, gm. Sierakowice, jeden z największych głazów narzutowych Pomorza (1)*

*Lipa – pomnik przyrody, Kartuzy, Wzgórze Wolności (1)*

Wieże widokowe stałe dostępne (za pierwsze dwie) (1)

*Wieża widokowa na Wzgórzu Wieżyca, gm. Stężyca (1)*

*Punkt widokowy Złota Góra, Brodnica Górna gm. Kartuzy (1)*

*Inne punkty widokowe, m.in. Jastrzębia Góra w Ostrzycach, Góra Tamowa w Zaworach (0)*

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)

*brak*

### **III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:**

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

*Kartuska Pływalnia Nęcisk, Os. Wybickiego 36, Kartuzy (2)*

Baseny otwarte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)

*brak*

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne, rzeczne – (za pierwszy obiekt) (2)

*kąpieliska gminne w Chmielnie, Ostrzycach Sulęczynie (2)*

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

*Cool School, Kartuzy (2)*

Sezonowa\* oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (1)

*brak*

Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

*Centrum Aktywnego Wypoczynku Koszałkowo w Wieżycy, gm. Stężyca (2)*

*Kaszubskie Centrum Sportów Walki, ul. Węglowa 1H, Kartuzy (0)*

Sezonowe\* centra sportowe z oferta ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (1)  
*Centrum Sportów Zimowych Koszałkowo na Wieżycy, gm. Stężycza (0)*  
*Pola Golfowe w Tokarach, gm. Przodkowo (0)*  
Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)  
*Kartuzy, stadion lekkoatletyczno-piłkarski przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1 (1)*  
Szkoly i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)  
*Akademia Jazdy Konnej MJ, Pępowo, gm. Żukowo (1)*  
*Szkolenia żeglarskie UKZ Lamelka Kartuzy, Brodnica Górna, gm. Kartuzy (1)*  
*Stadnina Ćemino, Łyśniewo Sierakowickie gm. Sierakowice (1)*  
Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)  
*brak*  
Lodowiska sezonowe\* (za pierwszy obiekt) (1)  
*Lodowisko w Kartuzach (różne lokalizacje, zwykle park lub rynek) (1)*

#### **Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:**

##### **IV. A. Instytucje w regionie:**

Obecność uniwersytetu w regionie (za pierwszy) (4)  
*brak*  
Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)  
*brak*  
Obecność siedziby władz państwowych (5)  
*brak*  
Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)  
*brak*

##### **IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:**

Oficjalne kurorty (za pierwsze trzy miejscowości) (4)  
*brak*  
Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty) (2)  
*brak*

##### **IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie:**

Regularne organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)  
*brak*  
Obecność krajowych central wielkich firm w regionie (za pierwsze trzy) (2)  
*brak*  
Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)  
*Wichrowe Wzgórze, Hotel Spa, Chmielno (3)*

##### **IV.D. Oferta shoppingu w regionie:**

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)  
*brak*  
Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)  
*brak*  
Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1),



*Galeria Neubauer, Kartuzy, ul. Węglowa 1, sprzedaż tradycyjnych tabakier kaszubskich (1)*

*Sklep Pracowni Ceramiki Kaszubskiej Neclów, ul. Gryfa Pomorskiego 65, Chmielno (1)*

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)  
brak

#### IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

*Kartuzy - Duderstadt (Niemcy) (1)*

*Kartuzy – Caissargues (Francja) (1)*

*Żukowo – Wendelstein (Niemcy) (1)*

*Żukowo - Saint-Junien (Francja) (1)*

*Żukowo - Balvi, Łotwa (o)*

*Kartuzy – Kaili (Chiny) (o)*

*Kartuzy – Gori (Gruzja) (o)*

#### Podsumowanie:

##### **kategoria I: 232**

kategoria II: 70

kategoria III: 21

kategoria IV: 9

Łącznie: **333**

**Tabela 1.** Zestawienie punktacji powiatu kartuskiego w zakresie turystyki kulturowej

| Kategoria                                       | Podkategoria                                                       | Liczba uzyskanych punktów | Maksymalna liczba punktów |
|-------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|---------------------------|---------------------------|
| <b>I. Potencjalne cele turystyki kulturowej</b> | <b>I.A Zabytki</b>                                                 |                           |                           |
|                                                 | I.A. a) Obiekty sakralne                                           | 30                        | 122                       |
|                                                 | I.A. b) Zamki i pałace                                             | 6                         | 108                       |
|                                                 | I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektury i techniki             | 17                        | 140                       |
|                                                 | I.A. d) Obiekty militarne                                          | 0                         | 20                        |
|                                                 | Punkty dodatkowe w kategorii I. A                                  | 8                         | 30                        |
|                                                 | <b>I.B. Miejsca historyczne lub znaczące</b>                       |                           |                           |
|                                                 | I.B. a) Budowle historyczne i monumenty                            | 24                        | 100                       |
|                                                 | I.B. b) Cmentarze historyczne                                      | 4                         | 50                        |
|                                                 | I.B. c) Budowle współczesne                                        | 0                         | 20                        |
|                                                 |                                                                    |                           |                           |
|                                                 | <b>I.C. Pojedyncze dzieła sztuki</b>                               | 14                        | 70                        |
|                                                 | <b>I.D. Muzea, kolekcje i wystawy (z programami interpretacji)</b> | 76                        | 200                       |
|                                                 | <b>I.E. Eventy kulturowe</b>                                       | 40                        | 150                       |
|                                                 | <b>I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną</b>               | 0                         | 20                        |
|                                                 | <b>I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza</b>                 | 17                        | 50                        |
|                                                 | <b>I.H. Szlaki kulturowe</b>                                       | 29                        | 100                       |
|                                                 | <i>RAZEM za kategorię I</i>                                        | <b>265</b>                | <b>1180</b>               |
| <b>II. Elementy</b>                             | II.A. Informacja turystyczna                                       | 11                        | 20                        |
|                                                 | II.B. Infrastruktura turystyczna                                   | 40                        | 50                        |

|                                                                          |                                                  |            |             |
|--------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|------------|-------------|
| <b>obsługi<br/>turystycznej</b>                                          | II.C. Infrastruktura komunikacyjna               | 16         | 30          |
|                                                                          | II.D. Promocja turystyczna                       | 3          | 20          |
|                                                                          | <i>RAZEM za kategorię II</i>                     | <b>70</b>  | <b>120</b>  |
| <b>III.<br/>Pozostała<br/>oferta czasu<br/>wolnego</b>                   | III.A. Instytucje kultury                        | 2          | 14          |
|                                                                          | III.B. Atrakcje krajobrazowe                     | 8          | 14          |
|                                                                          | III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna | 12         | 12          |
|                                                                          | <i>RAZEM za kategorię III</i>                    | <b>22</b>  | <b>40</b>   |
| <b>IV. Inne<br/>czynniki<br/>wspierające<br/>turystykę<br/>kulturową</b> | IV.A. Instytucje w regionie                      | 0          | 15          |
|                                                                          | IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej                | 0          | 15          |
|                                                                          | IV.C. Oferta turystyki biznesowej                | 3          | 10          |
|                                                                          | IV.D. Oferta shoppingu                           | 2          | 10          |
|                                                                          | IV.E. Zagraniczne partnerstwa miast i regionów   | 4          | 5           |
|                                                                          | <i>RAZEM za kategorię IV</i>                     | <b>9</b>   | <b>55</b>   |
| <b>SUMA (wszystkie kategorie)</b>                                        |                                                  | <b>366</b> | <b>1395</b> |

**Źródło:** opracowanie własne na podstawie wyników przeprowadzonego badania

### III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

Powiat kartuski, z geograficznego punktu widzenia jest w całości położony na obszarze pojezierza Kaszubskiego [Kondracki, Richling 1994] bez dostępu do brzegu morskiego, jednak na jego terytorium znajduje się bardzo wiele jezior z wysokim poziomem czystości wody. Analizowany mikroregion obejmuje powierzchnię 1120 km<sup>2</sup> i liczy około 140 tys. mieszkańców (dane z roku 2020). W jego skład wchodzi: miasto i gmina Kartusy, miasto i gmina Żukowo oraz gminy Chmielno, Sulęcyno, Przodkowo, Sierakowice, Stężyca i Somonino. Mikroregion jest położony w centrum historycznego Pomorza Gdańskiego, gdzie w szerokich kręgach ludności zachowała się silna tożsamość kaszubska [Borzyszkowski 2024].

#### Podstawy oceny:

Powyższa analiza potencjału turystyczno-kulturowego lokuje go w średnim przedziale oceny [zob. Mikos v. Rohrscheidt 2016], przy czym w jego górnej warstwie – w decydującej o tym wyniku pierwszej kategorii waloryzacji powiat otrzymał **265 punktów**. Lokuje to powiat w przedziale dużego potencjału kulturowo-turystycznego (przy jego dolnej granicy, rozpoczynającej się od 251 punktów). Na tę ocenę w największej mierze wpływają: zabytkowe i znaczące obiekty sakralne, własne szlaki kulturowe i przebiegające przez powiat odcinki szlaków kulturowych, liczne (jednak poza jednym, klasycznym muzeum - niewielkie) jednostki o profilu muzealnym, stałe kolekcje i wystawy z bogatym programem zorganizowanych doświadczeń tematycznych, a także znaczna grupa cyklicznych imprez kulturalnych o różnym

profilu. Nie bez znaczenia pozostaje zorganizowana oferta zasobów przyrodniczych, współtworząca krajobraz kulturowy i będąca w stanie dobrze uzupełnić propozycje doświadczeń tematycznych. W szczegółach rozkład punktacji bonitacyjnej wskazuje, że powiat kartuski najlepsze rezultaty uzyskał w następujących zakresach: „muzea, kolekcje i wystawy” (aż 76 punktów, co jest oceną wyróżniającą i rzadką dla powiatów bez dużych miast), „eventy” (40 punktów), „obiekty sakralne” (30 punktów) oraz „szlaki kulturowe i trasy turystyczne” (29 punktów). Z kolei „kulturowo znacząca oferta przyrodnicza” otrzymała 17 punktów, należy jednak wskazać, że samych rezerwatów przyrody na terenie powiatu jest ponadprzeciętnie dużo, bo aż czternaście.

Zatem badany mikroregion cechuje się zdecydowanie wyższym niż przeciętny dla Polski potencjałem turystyczno-kulturowym w wymiarze odpowiadającym zainteresowaniom turystyki religijnej, etnicznej, muzealnej (kilkanaście obiektów o odpowiadających jej profilach, z czego wyraźnie wysokie są wskaźniki odniesione do wystaw, narracji i innych doświadczeń o charakterze etnicznym) oraz tematycznej (tworzonej głównie przez szlaki), a także wyższym niż przeciętny potencjałem w zakresie turystyki eventowej oraz turystyki kulinarnej. Na ten ostatni wskazuje wielość obiektów gastronomicznych z tradycyjną ofertą regionalną a przeciętnym potencjałem. Z kolei znaczący, ilościowo, lecz ograniczony bonitacyjnie potencjał stwierdzony w zakresie turystyki kulturowo- przyrodniczej wynika z faktu, że choć w mikroregionie nie brak jej atrakcyjnych zasobów, ale nie występują tu liczniej wyższe formy ich organizacji, dydaktyzacji oraz kreacji doświadczeń na ich bazie.

W kategoriach II, III i IV analizy – weryfikujących potencjał w zakresie infrastruktury turystycznej, organizacji i promocji turystyki oraz czynników wspierających rozwój turystyki kulturowej, potencjał powiatu jest przeciętny do zadowalającego (usługi recepcji).

W zakresie bazy infrastruktury turystycznej przeprowadzona analiza wykazała wysoki, lecz nierównomierny potencjał. W powiecie funkcjonuje bardzo dużo pensjonatów, ośrodków wypoczynkowych oraz gospodarstw agroturystycznych, są także ośrodki campingowe. Natomiast baza hotelowa wykazuje znaczące luki: brak hoteli najwyższej kategorii (co nie jest znacznym mankamentem), jednak uboga jest hotelowa oferta dla gości o skromniejszych zasobach budżetowych: funkcjonuje tylko jeden hotel jednogwiazdkowy (w Kartuzach), natomiast w całym powiecie brak hoteli dwugwiazdkowych.

W obszarze organizacji turystyki istotnym atutem mikroregionu są wyznaczone szlaki kulturowe i mieszane (łącznie walory antropogeniczne i przyrodnicze oraz krajobrazowe). Jednak problemem jest brak ich aktywnej koordynacji: również szlaki sklasyfikowane jako realne spełniające warunki oznaczenia w terenie nie mają aktywnych zarządców, wykonujących jakiejkolwiek usługi na rzecz turystów. Personel obsługi turystyki jest aktywny głównie w obszarze informacji turystycznej (i tu wspomagany przez działające aplikacje) oraz interpretacji dziedzictwa (tu czynni są zarówno przewodnicy obiektowi i animatorzy doświadczeń tematycznych, jak i przewodnicy miejscy oraz terenowi. Aktywność promocyjna powiatu i gmin wchodzących w jego skład jest zauważalna w wymiarze zarządzania informacją (jej zbieranie, aktualizacja i dystrybucja do turystów, prowadzenie kalendarzy wydarzeń oraz obecność w infosferze internetowej) natomiast w ostatnich latach nie obejmuje uczestnictwa w targach i organizacji podróży medialnych.

W kontekście przyciągania do mikroregionu turystów cykliczne eventy o profilu kulturalnym posiadają aktualnie niewielki potencjał. Powodami tego jest albo ograniczona w Polsce popularność nurtu artystycznego lub eksploatowanego gatunku muzycznego (jak w przypadku najważniejszego eventu: Międzynarodowego Festiwalu Akordeonowego oraz Festiwalu Jazzowego w Sulęczynie), albo mniejsza skala organizacji przy jednoczesnej silnej konkurencji dużych ośrodków kulturalnych Trójmiasta (co dotyczy Jarmarku Kaszubskiego), albo rozproszenie czasowe poszczególnych elementów programu (festiwale organowe w Kartuzach i Żukowie). We wszystkich przypadkach dodatkowym czynnikiem hamującym przyciąganie turystów jako uczestników imprez jest brak pakietu eventowego, zapewniającego im usługi recepcji podczas trwania wydarzenia, bez ich dodatkowego poszukiwania. Pozostałe cykliczne imprezy o profilu kulturalnym posiadają rangę wydarzeń lokalnych.

Najważniejszą placówką muzealną mikroregionu (i jedyną publiczną oraz spełniającą kryteria Ustawy o Muzeach z 1996 r., a jednocześnie zarządzaną i obsługiwaną przez dedykowany personel muzealny) jest Muzeum Kaszubskie im. Franciszka Tredera w Kartuzach. Znajduje się ono w ministerialnym wykazie muzeów, co weryfikuje jego rangę jako regionalną. Jednak w powiecie działa kilkanaście mniejszych placówek publicznych (prowadzonych przez gminy), społecznych i prywatnych, które posiadają stałe wystawy i niejednokrotnie także używają nazwy „muzeum”. Są nimi: Muzeum Norbertanek Żukowskich (parafialne) w Żukowie, Muzeum Ceramiki Kaszubskiej Neclów w Chmielnie, Muzeum Nasze Młynarstwo w

Gołubiu, Muzeum Ziemi Sierakowickiej w Sierakowicach, Muzeum w Starej Papierni w Łapinie Kartuskim (gm. Żukowo), Muzeum Kaszubska Zagroda „Bieliickowo” w gm. Przodkowo, Muzeum Pożarnictwa w Przodkowie, VW Museum-Galeria Pępowo (Muzeum Volkswagena), w Pępowie, gm. Żukowo, a ponadto Galeria Refektarz w Kartuzach profilowana na sztukę współczesną, Galeria Kaszubski Róg w Chmielnie, Kaszubski Uniwersytet Ludowy Wieżyca w Szymbarku (prowadzący wystawy), Izba Pamięci Juliusza Studnickiego oraz Centrum Promocji i Edukacji Lokalnej Grupy Działania Kaszuby w Chmielnie. Dwa kolejne podmioty prowadzące stałe wystawy są adresowane do turystów rekreacyjnych: to Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku (gm. Stężycza) oraz Kaszubski Park Miniatur w Strysej Budzie, gm. Mirachowo, przy czym oferta pierwszego z nich dotyczy ściśle tradycji i dziejów mikroregionu, a towarzyszy jej bardzo aktywna promocja.

Aktualnie zamknięty pozostaje „Gród Gotów”, w Węsiarach (gm. Sulęczyno), który oferował programy nawiązujące do prehistorii tych terenów. Oceniając tę ofertę wspólnie i ilościowo można stwierdzić imponującą liczbę wystaw i kolekcji stałych (w tym wielu odnoszących się do poszczególnych wymiarów regionalnego dziedzictwa), które jednak cechuje bardzo zróżnicowany poziom merytoryczny jak również poziom organizacji i (systematyczności) przekazu. Mankamentem części z wymienionych placówek jest również brak możliwości ich zwiedzania bez uprzedniego zgłoszenia lub powiązanie czasu odwiedzin z godzinami pracy urzędów lub instytucji kultury (jak w Sierakowicach albo Chmielnie), co w praktyce wyłącza weekendy – ulubione ramy czasowe odwiedzin turystów. Zespoleń tej oferty przy jednoczesnej poprawie jej jakości i dostępności są przedmiotem rekomendacji w czwartej części Raportu.

Na obszarze mikroregionu kartuskiego funkcjonuje lub przebiega przezeń kilka szlaków kulturowych. Najważniejszymi z nich w odniesieniu do znaczenia są obydwa odcinki Drogi Świętego Jakuba: Pomorska – prowadząca na terenie powiatu przez Żukowo, Kartuzy i Sianowo – oraz Pelplińska, obejmująca obiekt w Żukowie i odcinek drogi do Łapina Kartuskiego [*Pomorska Droga 2025* www]. Jednak frekwencja zarówno pielgrzymów, jak i pozostałych turystów na obu tych szlakach – z różnych przyczyn rozpoznanych przez ostatnie badania – jest bardzo niewielka [Mikos v. Rohrscheidt 2024. 2025], co aktualnie bardzo ogranicza ich wpływ na turystyczną eksplorację omawianego mikroregionu. Przez powiat przebiega również regionalny Szlak Kamiennych Kręgów, prowadzący z Sierakowic (położonych w powiecie) do Czarnej Wody w powiecie starogardzkim, z ważną koncentracją kulturowo znaczących



obiektów obok miejscowości Węsiory w gm. Sulęczyno. Jego funkcjonowanie na omawianym obszarze jest jednak problematyczne, ponieważ oznakowanie tego szlaku poza Węsiorami jest miejscami niewystarczające. Po części ten mankament niweluje posiadanie witryny internetowej zawierającej opisy obiektów oraz informacje lokalizacyjne i kontaktowe [*Szlak Kręgów Kamiennych* 2025 *www*]. Regionalny zasięg i realny status ma także Szlak Marszu Śmierci więźniów KL Stutthof (w mikroregionie przebiegający przez gm. Żukowo). Ponadto przez powiat kartuski przebiegają (lub do niego docierają) wirtualne szlaki turystyczne, w tym jeden wyraźnie tematyzowany (Szlak Elektrowni Wodnych „kaskady Raduni” z obiektem: elektrownia Rutki (gm. Żukowo) oraz kilka krajobrazowych (eklektycznych): Szlak Kartuski PTTK, Szlak Kaszubski PTTK, i Droga Kaszubska, jednak nie są one aktywnie zarządzane, a co najwyżej promowane.

Poza tym w mikroregionie funkcjonuje kilka lokalnych tras turystycznych, skoncentrowanych głównie na eksploatacji zasobów poszczególnych gmin lub miejscowości. Są one zwykle poprawnie oznakowane, jednak brak oznak ich aktywnego zarządzania: celowanej promocji oraz powiązania z ich eksploatacją usług turystycznych. Są to: ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna "Brzegiem jeziora Węgorzyno" (gm. Sulęczyno), trasa rowerowa "Szlakiem Hutniczym" przez Wzgórza Szymbarskie, rekreacyjna (gm. Stężyca), trasa „Tajemnice Lasów Mirachowskich” w gminie Mirachowo, „Szlak Kółka Raduńskiego” (wodno-rowerowy) oraz szlak rowerowy „Żukowska Eska” w gminie Żukowo. Wymienione trasy są adresowane głównie do turystów rekreacyjnych i ich strukturze walory lub doświadczenia tematyczne o charakterze antropogenicznym nie są odrębnie zorganizowane ani usystematyzowane, zatem w ofercie kulturowo-turystycznej mikroregionu mogą pełnić najwyżej funkcję uzupełniającą.

Infrastruktura komunikacyjna mikroregionu sprzyja rozwojowi turystyki, zapewniając mu stosunkowo dobrą dostępność w skali ponadregionalnej. Na skraju powiatu przebiega droga ekspresowa S7, umożliwiająca szybkie połączenia z Gdynią, Gdańskiem i Elblągiem (oraz dalej w stronę Warszawy), a bardzo blisko na północ od jego granic przebiega aktualnie rozbudowywana droga ekspresowa S6, umożliwiająca szybki i wygodny dojazd do Słupska, Koszalina i w stronę Szczecina. Z kolei droga krajowa 20 łączy Kartusy z Kościerzyną, a pośrednio z Piłą i Poznaniem. Jakość dróg w samym powiecie jest dobra i umożliwia dogodny i szybki dojazd do każdego z miejsc

posiadających uwzględnione w analizie atrakcje oraz zorganizowane doświadczenia tematyczne.

Dostęp kolejowy dla turystów zagranicznych, zwłaszcza z Gdańska, zapewnia połączenie Gdańsk-Kartuzy (czas jazdy ok. godziny), z możliwością kontynuacji podróży do Kościerzyny. Brak bezpośredniego połączenia kolejowego z innymi dużymi miastami ogranicza jednak mobilność turystów i zmniejsza atrakcyjność regionu w kontekście ruchu regionalnego i międzyregionalnego. Sieć kolejowa z ofertą o wysokiej frekwencji pociągów umożliwia też przemieszczanie się między dwoma największymi ośrodkami mikroregionu: Kartuzami i Żukowem

Baza noclegowa w mikroregionie nie wykazuje specjalnie wysokiej koncentracji (dotyczy to również hoteli kategoryzowanych). Bardzo liczne są pensjonaty oraz gospodarstwa agroturystyczne, co wynika głównie z licznych walorów przyrodniczych i aktywnej promocji Szwajcarii Kaszubskiej. Obiekty te zlokalizowane są w najbardziej atrakcyjnych krajobrazowo partiach powiatu, w terenach leśnych i w sąsiedztwie jezior. Istotnym mankamentem analizowanego obszaru jest brak zintegrowanych pakietów turystycznych, łączących bazę noclegową i gastronomiczną z propozycjami zwiedzania obiektów, zorganizowanymi doświadczeniami tematycznymi lub z programem cyklicznych wydarzeń. W trakcie badania nie stwierdzono bowiem obecności w powiecie pakietów turystycznych łączących usługi recepcji i atrakcje lub programy o profilu antropogenicznym, które wykraczałyby poza ofertę własną gospodarza noclegu (taką ofertę posiada Centrum w Szymbarku). Brak takiej zespolonej oferty poważnie osłabia potencjał powiatu nie tylko w zakresie usług (których wówczas turysta nie musiałby odrębnie poszukiwać i rezerwować), ale i promocji atrakcji i wydarzeń antropogenicznych, którą realizowaliby wszyscy uczestnicy pakietów motywowani własnym pożytkiem ekonomicznym. Dodatkowo brak propozycji z tej grupy obniża konkurencyjność oferty turystycznej mikroregionu, zwłaszcza zaś szanse na pozyskanie uczestników turystyki weekendowej oraz eventowej. Dlatego w części rekomendacyjnej Raportu znalazło się odniesienie do tego problemu.

Oferta gastronomiczna powiatu kartuskiego charakteryzuje się znaczną różnorodnością, a jej przestrzenne rozmieszczenie jest dosyć równomierne. Największe nasycenie lokali gastronomicznych występuje w samych Kartuzach, gdzie funkcjonuje kilkanaście restauracji i barów o zróżnicowanym profilu kulinarnym. W pozostałych gminach ofertę także można uznać za zadowalającą. W skali całego mikroregionu silnie zaznacza się obecność lokali serwujących dania tradycyjne kuchni regionalnej

(kaszubskiej), przy czym niektóre posiadają adekwatny wystrój wnętrz. Niestety, nich czas otwarcia tych właśnie lokali jest dość krótki (niektóre z nich zamykane są już o godzinie 19-tej, co powoduje, że turysta realizujący nieco bardziej intensywny program zwiedzania wieczorem zdany jest na standardową ofertę gastronomiczną (restauracje z eklektyczną ofertą lub pizzerie). Także ze strony samorządów działania w zakresie promocji wspierające ofertę kuchni regionalnej są bardzo ograniczone. Należy zaznaczyć, że żaden z lokali gastronomicznych z ofertą regionalną i tradycyjną nie funkcjonuje w godzinach późnowieczornych (po godz. 22:00–23:00), Brak też oferty kulturalnej w lokalach poza samym posiłkiem.

Obsługa informacyjna turystów kulturowych w mikroregionie ma charakter zróżnicowany i nierównomierny przestrzennie. Najlepiej rozwinięta jest w Kartuzach, gdzie Centrum Informacji turystycznej zlokalizowane jest w pobliżu głównego obiektu, to jest pokartuskiej Kolegiaty i posiada zespół pracowników zajmujących się tylko tym działaniem, władających językiem angielskim. W centrum można pozyskać aktualne materiały turystyczne, książki i pamiątki. Punkt Informacji Turystycznej w Żukowie działający także przy głównej atrakcji (zespole ponorbertańskim i Muzeum Parafialnym) jest czynny w mniejszym wymiarze czasu (dodatkowo zamknięty w niedziele), jednak dobrze zaopatrzone w materiały i pamiątki. Punkty Informacji Turystycznej w Chmielnie i Sulęczynie są w sezonie letnim otwarte sześć dni w tygodniu (w soboty i niedziele bardzo krótko), po sezonie cztery dni. Informacja turystyczna w Stężycy i Sierakowicach działa w tym samym trybie, ale tylko w sezonie letnim. Żaden z punktów informacji turystycznej powiatu nie pośredniczy usług turystycznych poza przewodnictwem, co poważnie ogranicza ich efektywność w wymiarze obsługi turystów.

Promocja turystyki kulturowej w mikroregionie nie jest wyodrębniona, lecz realizowana w ramach ogólnej promocji adresowanej do turystów, przy czym ze względu na dominujące walory przyrodnicze i krajobrazowe, są to głównie (weekendowi i wakacyjni) turyści rekreacyjni. Ograniczenia finansowe i preferencje dla innych inwestycji (w tym poprawiających bezpieczeństwo ludności) powodują, że na poziomie powiatu i poszczególnych gmin działania promocyjne są prowadzone w ograniczonym zakresie. W ostatnich latach nie stwierdzono uczestnictwa w targach turystycznych powiatu ani gmin w kraju i za granicą, jak również organizacji podróży medialnych dla dziennikarzy i touroperatorów, nie przeprowadzano także przekrojowych badań składu, zachowań konsumpcyjnych ani oczekiwań turystów.

Promocja realizowana ze środków publicznych koncentruje się na wydawaniu i dystrybucji (w sieci punktów informacji turystycznej) materiałów, w tym przewodników, albumów i ulotek informacyjnych dostępnych w języku polskim, angielskim, kaszubskim i niemieckim. Działania te uzupełnia współpracująca z powiatem i gminami organizacja pozarządowa Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby (posiadająca status Lokalnej Organizacji Turystycznej), która m.in. zarządza marką „Szwajcaria Kaszubska”, stworzyła aplikację turystyczną o tej samej nazwie prowadzi szkolenia dla lokalnych interesariuszy turystyki, znakuje lokalne trasy turystyczne oraz wydaje szereg materiałów promocyjnych [ST Kaszuby 2025 [www](#)].

Witryny internetowe głównych atrakcji powiatu są prowadzone na różnym poziomie. Niektóre posiadają rozbudowaną zawartość, obejmującą wszystkie kluczowe dla turystów opisy zasobów i doświadczeń, a także informacje praktyczne, a nawet (Muzeum Kaszubskie) oferują możliwość odbycia wirtualnego spaceru. Mankamentem wielu z nich jest jednak ograniczenie do wersji polskojęzycznej – wyjątek stanowi tu znów Muzeum Kaszubskie, którego witryna posiada również pełną wersję w językach angielskim, niemieckim oraz kaszubskim. Ważną rolę w promocji turystycznej odgrywa natomiast witryna internetowa Szwajcaria Kaszubska, prowadzona przez Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby [Szwajcaria Kaszubska 2025 [www](#)]. Zawiera ona zestawienie lokalnych tras turystycznych, obiektów noclegowych i ośrodków rekreacji, mocno eklektyczny opis atrakcji i ciekawych miejsc (w którym obiekty agroturystyczne i wypożyczalnie sprzętu rekreacyjnego sąsiadują z placówkami muzealnymi, pomnikami przyrody i relikami prehistorii) niepełny (bo pomijający szereg eventów kulturalnych) kalendarz wydarzeń oraz filmy promujące walory mikroregionu. Oficjalna witryna internetowa powiatu kartuskiego w zakładce „dla turystów” zawiera informacje o trasach rekreacyjnych i ośrodkach rekreacji, zakładach gastronomicznych i wybranych atrakcjach oraz wydarzeniach (w zakładce Kultura” dodatkowo znajdują się informacje o lokalnych twórcach i zespołach artystycznych), natomiast witryny gminne informują (eklektycznie) o walorach, trasach rekreacyjnych, instytucjach kultury oraz miejscach noclegowych.

### **Najważniejsze mankamenty organizacji oferty turystyczno-kulturowej.**

Analiza przeprowadzona w niniejszym badaniu pozwoliła zidentyfikować kluczowe mankamenty w zakresie promocji, dostępności oraz atrakcyjności oferty turystyki kulturowej mikroregionu gorzowskiego. Do głównych problemów należą:

1. *Brak spakietyzowanej oferty turystycznej* dostępnej dla odwiedzających i planujących odwiedzić w regionie, a także dla organizatorów wypraw grupowych. W szczególności problematyczny jest brak kompleksowych weekendowych pakietów pobytowych bazujących (jako na swoim rdzeniu) na doświadczeniach interesujących turystów etnicznych, regionalnych i uczestników wypraw tematycznych, a także brak jakichkolwiek propozycji pakietów adresowanych do uczestników cyklicznych eventów i powiązanych (choćby za pomocą linków) z programem tych wydarzeń. Skutkiem tego jest słabsza pozycja w porównaniu z innymi obszarami recepcji o indywidualnych turystów zainteresowanych walorami i doświadczeniami antropogenicznymi lub mieszanymi, a poszukujących gotowych propozycji spędzenia wolnego czasu.

2. *Brak aktywnego zarządzania szlakami kulturowymi* (ich lokalnymi odcinkami) i bezpośredniego powiązania doświadczeń tematycznych w obiektach (atrakcjach zaliczanych do) tych szlaków z ich ofertą jako linearnych propozycji eksploracji obszaru. Skutkuje to przerzuceniem organizacji wyprawy tematycznej na samego turystę (lub touroperatora) i obniża konkurencyjność tych szlaków lub tras lokalnych wobec innych, wyżej zorganizowanych systemów tego rodzaju. Brak zaangażowanego koordynatora oferty przekłada się zwykle (i tak jest w przypadku analizowanych systemów) na niską lub żadną aktywność informacyjno-marketingową, przez co nie są one zauważane w wielości propozycji spędzania wolnego czasu.

3. *Niewystarczające wykorzystanie elementów bogatej regionalnej kultury kulinarnej w ofercie i promocji turystycznej.* Istniejące restauracje z tradycyjnym menu kaszubskim (oraz adekwatnym wystrojem), jakkolwiek nawet przez mieszkańców wskazywane jako ciekawe walory, w relacjach z turystami oraz adresowanych do nich materiałach informacyjnych są promowane jako usługi recepcji, a nie miejsca doświadczeń kulinarnych.

4. *Rozproszenie informacji o charakterze turystyczno-kulturowym* w wielu portalach i brak uporządkowania informacji o interesujących turystę kulturowego atrakcjach, pozostałych walorach, programach interpretacyjnych oraz potencjalnych propozycjach eksploatacji (szlaki, trasy) w witrynach powiatu, gmin i w witrynie Szwajcarii Kaszubskiej.



#### IV. Rekomendacje dotyczące organizacji oferty turystyczno-kulturowej w mikroregionie i jej rozwinięcia.

Atrakcyjność powiatu kartuskiego – posiadającego opisane zasoby i formy organizacji doświadczeń – jako obszaru recepcji turystyki kulturowej może zostać podniesiona w drodze przyciągnięcia większej liczby jej uczestników jako gości, poszerzenia spektrum ich doświadczeń, wprowadzenie wyższych form organizacji usług recepcji, poprawy ich dostępności i jakości oraz aktywnej promocji konkretnych ofert. W tym celu proponuje się wdrożenie działań opisanych poniżej.

*1. Poszerzenie zakresu funkcjonowania punktów informacji turystycznej o pośrednictwo lub zamawianie usług i doświadczeń.* W powiecie funkcjonuje rozwinięta sieć punktów informacyjnych. Jednak zakres jej działań jest bardzo skromny: ograniczają się one do udzielania informacji i dystrybucji materiałów oraz sprzedaży pamiątek, rzadziej literatury. Tymczasem w niewielkich lokalnych społecznościach mikroregionu bez dużych ośrodków dominują (rozpoznane również podczas badania terenowego) bezpośrednie znajomości i często osobiste relacje. W oparciu o te lokalne sieci znajomości (jeśli nie będzie to możliwe formalnie z uwagi na statutowe ograniczenia samorządowych punktów informacji) można (nawet bez opłat i oficjalnej marży, która byłaby możliwa w warunkach wspólnego członkostwa w lokalnej organizacji turystycznej) zbudować jako dobrą praktykę rekomendacji pośrednictwo konkretnych usług recepcji (noclegów, posiłków) dla turystów oraz usług oprowadzania, wstępu do obiektów nie posiadających własnego personelu obsługi i zamawiania zorganizowanych doświadczeń tematycznych. Z jednej strony może to działać na bazie pakietów lokalnych (o czym poniżej), których informacja samorządowa nie sprzedaje, ale może ją dla turysty zarezerwować z opłatą u jednego z gestorów jako lidera pakietu (np. w hotelu albo ośrodku rekreacji), albo na podstawie zaktualizowanych informacji o warunkach dostępu do poszczególnych atrakcji: zasobów, obiektów i doświadczeń i określonej (na przykład za pomocą porozumienia) współpracy z nimi na rzecz turysty, w tym nawet (otwierania obiektu z pobieraniem opłaty dla niego (jako pośrednik tylko sprzedający bilet) albo poprzez telefon do animatora doświadczeń (np. mistrza warsztatu, gawędziarza) i „podesłanie” mu chętnych lub umówienie godziny spotkania z nimi na miejscu. Taka koordynacja usług

(m.in. przewodnickich i animacyjnych) powinna też umożliwiać rozliczanie ich poprzez punkt informacji turystycznej, przy czym należy znaleźć rozwiązanie również dla przewodników i animatorów nie prowadzących własnej działalności gospodarczej (poprzez umowy zlecenia i rachunki, dla samorządowego punktu IT - bez marży). W ten sposób luka usługowa, wynikająca z nieprzystawiania regulacji prawnych działania jednostek samorządowych i komercyjnych zasad sektora turystyki zostałaby przynajmniej lokalnie domknięta, z korzyścią dla turysty. Niezbędne jest także dostosowanie godzin funkcjonowania punktów informacji turystycznej do rzeczywistych potrzeb turystów, które obejmują także (a nawet głównie) weekendy i nie kończą się o godzinie 15.00 lub 16.00. Punkt obsługujący turystów powinien uwzględniać rozpoznane ramy czasowe ich intensywnej frekwencji i eksploracji, a nie wygodę pracowników i typowe dla nich dni wolne.

*2. Kreacja tematycznych pakietów pobytowych i pakietów eventowych.* Zaleca się opracowanie i wprowadzenie do oferty (najlepiej za pośrednictwem chętnych zarządców hoteli i innych miejsc usług noclegowych) programu kilku (wycieczkowych i indywidualnych) pakietów pobytowych w mikroregionie adresowanych do osób: 1) zainteresowanych turystyką religijną, 2) zainteresowanych turystyką etniczną oraz 3) chcących wziąć udział w którymś z flagowych cyklicznych wydarzeń kulturalnych na terenie powiatu. Pierwsze dwa pakiety mogłyby obejmować przynajmniej jeden nocleg, posiłek kuchni regionalnej w jednym z lokali oferujących ją (nie w samym hotelu) oraz opracowany z uwzględnieniem realiów (czas i sposób dojazdu, godziny) program wizyty w obiektach oferujących odnośne doświadczenia (religijne, etnograficzne), a w razie ich biletowania: zawierać koszt wstępu lub udziału w doświadczeniu tematycznym. W ten sposób obydwie pakiety mogłyby być wykorzystane zarówno jako pakiet stacyjny „Kartuzy” dla grupy wycieczkowej zwiedzającej (w formule tematycznej lub objazdowej) Kaszuby, jak i jako gotowy program eksploracji dla turystów zainteresowanych danym wymiarem dziedzictwa. Ostatnia propozycja, przygotowywana na określone dni roku (w okresie odbywania się imprezy) i powiązana w infosferze z programem konkretnego wydarzenia (najlepiej za pomocą linku) funkcjonowałaby jako gotowa oferta (pakiet okazjonalny, eventowy) dla turysty, zapewniająca mu usługi recepcji podczas trwania imprezy, oraz uczestnictwo w niej (ewentualnie inne atrakcje, jak udział w spotkaniu z artystami, gospodarzami doświadczeń czy warsztaty kreatywne u rzemieślników – w zależności od formuły

imprezy). Wymiana tego rdzenia tematycznego i dostosowanie daty pakietu do innej imprezy (wraz z możliwie szeroką informacją kierowaną do jej potencjalnych uczestników) automatycznie przekształcałaby gotowy pakiet w komponent propozycji tego eventu. Pakietem eventowym mógłby zarządzać zarówno hotel, jak i punkt informacji turystycznej, który (ze względu na ograniczenia statutowe) nie musiałby pobierać opłat ani marży, a tylko koordynować rezerwacje składowych usług na rzecz konsumenta. Bardziej szczegółowe informacje na temat organizacji i promocji pakietów eventowych i tematycznych pakietów pobytowych ich potencjalni twórcy i usługodawcy mogą zaczerpnąć z odnośnego opracowania [Mikos v. Rohrscheidt 2020].

*3. Zespólna i aktywna koordynacja szlaków i tras kulturowych (i nie tylko).* Aby zapewnić ich rzeczywiste funkcjonowanie z pożytkiem dla turystów jako użytkowników (w tym aktualną informację oraz realne możliwości pozyskiwania usług i synchronizacji dostępu do doświadczeń tematycznych), a samym tym systemom aktywnej promocji i dystrybucji w mikroregionie, dla ponadregionalnych, regionalnych i subregionalnych szlaków kulturowo-turystycznych (a być może także rekreacyjnych) przebiegających przez teren powiatu należałoby znaleźć lub wyznaczyć aktywnego lokalnego koordynatora. Może to być podmiot wspólny dla miejscowych odcinków wielu szlaków, jeśli zostanie to uzgodnione z ich kreatorami lub zarządcami. Sposobem przeprowadzenia tego może być utworzenie lokalnego węzła szlaków (kulturowych) opisane szczegółowo dla dowolnego miejsca na styku kilku takich systemów [zob. Mikos v. Rohrscheidt 2017]. Lokalnym koordynatorem szlaków (w formule adekwatnej do jego prawnego statusu) może być punkt informacji turystycznej, koło przewodników, lokalne biuro podróży organizujące wyprawy przyjazdowe (w tym wypadku bezpośrednio organizujące usługi) lub nawet zarządca obiektu znajdującego się na kilku szlakach, ponieważ jest to w jego dobrze pojętym interesie.

*4. Stworzenie sieciowego pakietu muzealnego lub stacji dla wycieczek turystyki muzealnej.* Zaleca się, by Muzeum Kaszubskie, przyjmując funkcję lidera mikroregionalnej oferty muzealnej, wspomogło zarządców kolekcji i wystaw (przynajmniej tych prowadzonych społecznie, ale niekoniecznie tylko ich) w systematyzacji ich zbiorów, zadbało o ich zweryfikowane opisy, a następnie wraz z nimi stworzyło sieć wystaw komplementarnych wobec własnej stałej oferty – traktowanej jako główne doświadczenie porządkujące spotkanie z kaszubskim etnosem. W ten

sposób może powstać sieć ofertowa, która stanie się rodzajem pakietu (objętego także wspólnym biletem lub wiarygodną rezerwacją dostępu do wystawy) dla turystów i grup zorganizowanych zainteresowanych z jednej strony zbiorami muzeów, a z drugiej – tożsamością Kaszubów, ich kulturą codzienną oraz tradycjami. W pierwszym rzędzie (jako narracje „wprowadzające” w określone wymiary dziedzictwa) cennymi członkami tej sieci wydają się być: Muzeum Norbertanek Żukowskich w Żukowie, Zakład Ceramiki Neclów i galeria Kaszubski Róg w Chmielnie, a także Muzeum Ziemi Sierakowickiej, przy odpowiednio korzystnych uzgodnieniach do sieci mogłaby wejść także (przynajmniej) narracyjna wystawa Świat Kaszubskich Bajek w Szymbarku. Następnym krokiem powinna być zespolona promocja tych doświadczeń. Kierowana do lokalnej społeczności mogłaby ona mieć formułę wspólnie organizowanej Nocy Muzeów z kolejnymi odcinkami czy „rozdziałami” spójnej opowieści w wymienionych miejscach, a na zewnątrz powinna być adresowana do organizatorów turystyki i gestorów zakładów noclegowych obsługujących w sezonie goście Szwajcarii Kaszubskiej - turystów rekreacyjnych i aktywnych i tu miałyby postać opisu spójnej propozycji narracyjnej oraz gotowego pakietu: stacyjnego dla wycieczek, a całodziennego z planerem dla grup prywatnych, który dodatkowo byłby wprowadzony do oferty turystycznej powiatu i proponowany w sieci punktów informacji turystycznej na przykład pod (roboczym) hasłem „Opowiemy ci o nas”. W ten sposób turystyka muzealna zyskałaby własną markę w ofercie mikroregionu. W ramach wprowadzania oferty muzealnej do infosfery Muzeum Kaszubskie może (wykorzystując instrument pozyskiwania dotacji z jednego z dostępnych źródeł wspierania oferty kulturalnej lub organizacji turystyki) przeprowadzić proces tworzenia obcojęzycznych wersji stron internetowych oraz opisów zasobów mniejszych obiektów o profilu muzealnym, prowadzących kolekcje oraz stałe wystawy: wersji angielskiej i niemieckiej (być może także ukraińskiej). To umożliwi szerszą promocję mikroregionu wśród turystów posługujących się tymi językami, a także poszerzy spektrum ich doświadczeń podczas zwiedzania wystaw.

5. *Mikroregionalny szlak kulinarny.* Do rozważenia jest stworzenie mikroregionalnego szlaku kulinarnego, łączącego linearnie restauracje z ofertą dań wysoko ocenianych przez mieszkańców, a jednocześnie uznanych za kulinarne dziedzictwo regionu. Szlak powinien być wyznaczony nie tylko punktowo (miejsca) i pod względem nawigacyjnym (dojazd) ale także w formule komplementarnej oferty, to

jest opisu wskazującego uzgodnione (i inne niż w innych miejscach) główne (flagowe) propozycje danego lokalu, tak, by można było uniknąć wzajemnej konkurencji interesariuszy. Nie oznacza to konieczności rezygnacji z pozostałych dań regionalnego kanonu. Informacje o takim szlaku powinny znaleźć się z lokalnej aplikacji turystycznej (Szwajcarii Kaszubskiej) oraz w materiałach poszczególnych gmin i miejscowości.

6. *Zespolenie informacji na temat oferty turystyczno-kulturowej mikroregionu*, z wyróżnieniem poszczególnych typów atrakcji, walorów i programów. Działanie to może przyjąć postać informatora turystyczno-kulturowego mikroregionu, najlepiej zamieszczonego w internecie w wersji elektronicznej (i możliwej stamtąd do pobrania) lub/i poprzez wprowadzenie takiego komponentu do istniejącej aplikacji mobilnej „Szwajcaria Kaszubska”. Taki informator (lub moduł aplikacji) w przystępny sposób powinien prezentować obiekty i zasoby sklasyfikowane w pierwszej kategorii niniejszego Raportu, a także dostępne tam zorganizowane doświadczenia tematyczne. Informator (moduł aplikacji) powinien też zawierać interaktywną mapę lokalizacji wspomnianych obiektów, tras dojazdowych oraz być dostępny w językach: polskim, angielskim, niemieckim i kaszubskim, być może także ukraińskim oraz umożliwiać bezpośredni kontakt użytkownika turysty z zarządcami atrakcji w celu weryfikacji ich dostępności względnie zamówienia programów dla małych grup. W informatorze powinny także zostać uwzględnione pakiety turystyczne (pobytowe-tematyczne oraz eventowe), kiedy tylko takie zostaną stworzone (zob. wyżej).

7. Bardziej aktywne prowadzenie *poza regionem działań promocyjnych* ukierunkowanych na pozyskanie turystów przez również inne podmioty niż Stowarzyszenie Kaszubskie: w pierwszym rzędzie przez zarządców obiektów noclegowych i ośrodków rekreacyjnych, organizatorów eventów, powiat i gminy. Wspomniana organizacja koncentruje swoje działania na pozyskiwaniu turystów weekendowych i rekreacyjnych, co – biorąc pod uwagę położenie powiatu i jego znaczące walory przyrodnicze – bez wątpienia jest słuszną decyzją strategiczną. Kiedy jednak ona sama wprowadzi do swoich kanałów i narzędzi promocji informacje i propozycje adresowane do turystów kulturowych (zwiedzających szlaki, podejmujących wycieczki tematyczne i regionalne oraz uczestników eventów), to w infosferze internetowej oraz w ramach informacji i promocji dla gości obiektów i podczas wydarzeń turystycznych powinna zostać wsparta przez zintegrowane akcje



informacyjne na witrynach tych podmiotów, w ich kalendarzach wydarzeń, materiałach i narzędziach aktywnej promocji. Dzięki temu można przyciągnąć do mikroregionu indywidualnych turystów kulturowych (w formule krótkoterminowych wizyt lub stacji większych wypraw prywatnych) oraz – tym razem w formule stacji wycieczkowych – organizatorów wycieczek grupowych po regionie i wzdłuż szlaków kulturowych, albo eksploatujących tematyczne, np. religijne lub muzealne wymiary dziedzictwa.

## V. Powiat kartuski jako obszar recepcji turystyki kulturowej

Jak wynika z przeprowadzonej analizy potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionu, zlokalizowane tu zasoby antropogeniczne oraz zagospodarowane już walory mogą stanowić podstawę dla licznych form turystyki kulturowej. Większa koncentracja niektórych typów zasobów i funkcjonowanie szeregu obiektów, jak również obecność systemów eksploatacji w formie szlaków i lokalnych tras turystycznych wskazują na duże szanse rozwinięcia oferty turystyki religijnej oraz turystyki etnicznej, skoncentrowanej na grupie etnicznej kaszubskiej. Zauważalne i warte wykorzystania w strategii rozwoju turystyki i w spójnej ofercie miasta oraz powiatu są również walory odpowiadające zainteresowaniom uczestników turystyki muzealnej, tematycznej oraz kulturowo-przyrodniczej, aktualnie zagospodarowane i zorganizowane marketingowo w większym lub mniejszym stopniu. Poniżej przedstawiono bardziej szczegółowo odnoszące się do nich grupy walorów oraz ewentualne rekomendacje dotyczące możliwych sposobów ich wykorzystania.

**Potencjał turystyki religijnej** mikroregionu kartuskiego należy sklasyfikować zdecydowanie jako powyżej średniego dla krajowych mikroregionów. Jego głównym zasobem i atutem jest kolegiata Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Kartuzach, dawny centralny kościół wspólnoty tego eremickiego zakonu, funkcjonującej w tym miejscu przez ponad 400 lat. Pierwszą świątynię, wraz z zespołem eremów (pustelniczych domów mnichów) wzniesiono na przełomie XIV i XV wieku, później był wielokrotnie przebudowywany, a jego wyposażenie wzbogacano w cenne, niekiedy unikatowe (kurdybany) elementy. Wysoka rozpoznawalność tej świątyni tworzy szanse na uczynienie z niej przynajmniej stacji na drodze przejeżdżających grup turystów zainteresowanych dziejami religii, zakonów kontemplacyjnych oraz regionalnej sztuki

sakralnej. Z kolei jej historyczne znaczenie dla dziejów Środkowych Kaszub daje jej miejsce na trasach wycieczek zorganizowanych, których program eksploatuje uznane dziedzictwo kulturowe oraz wypraw indywidualnych turystów, zainteresowanych jego doświadczaniem. Kościół w Kartuzach posiada stałą obsługę wstępu i interpretatorów na miejscu, a także aktualną literaturę turystyczną, zaś jego zarządcy są świadomi znaczenia swojego obiektu dla turystyki.

Drugim kluczowym zasobem i atrakcją dla tej formy turystyki kulturowej jest ponorbertański zespół klasztorny w Żukowie. Składa się na niego sam kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (aktualnie parafialny) wraz z pozostałościami zespołu mieszkalnego i cmentarzem. W Żukowie funkcjonuje także, prowadzona przez parafię, niewielka (ale wyposażona w multimedia i interaktywny program zwiedzania) placówka o profilu muzealnym, z kolekcją tematyczną i programami interpretacji skoncentrowanymi na dziejach żukowskich norbertanek ich duchowości i ich dziedzictwie, a także na rozwoju lokalnej kultury artystycznej, w tym popularnego haftu żukowskiego. Obecność i oferta tego muzeum lokują żukowski obiekt w grupie atrakcji i miejsc doświadczeń mogących przyciągać turystów kulturowych zainteresowanych religią w kontekście poznawczym (turystów religijnych „wiedzy”). Także obiekt w Żukowie posiada obsługę dostępu oraz personel interpretacji.

Trzecim ważnym obiektem mogącym zainteresować turystów religijnych (a zdecydowanie najbardziej osoby motywowane do podejmowania takich wypraw własną wiarą) jest kościół w Sianowie (gmina Kartuzy), posiadający status diecezjalnego sanktuarium maryjnego Matki Bożej Sianowskiej Królowej Kaszub. Kult sanktuarium jest skoncentrowany wokół (gotyckiej) figury Matki Bożej z Dzieciątkiem. Kościół jest na co dzień otwarty, a pielgrzymki Kaszubów (w tym piesze pielgrzymki zbiorowe) przybywają tu na święta maryjne m.in. z Gdańska, Wejherowa i Lęborka. Wszystkie trzy wyżej wymienione świątynie są jednocześnie obiektami Pomorskiej Drogi Świętego Jakuba, systemu pielgrzymkowego wiodącego docelowo z Warmii, Pomorza (a nawet Litwy) do hiszpańskiej Composteli. Wprawdzie odrębne badania (audyt tego szlaku zrealizowany w roku 2024) dowiodły, że liczba pielgrzymów rzeczywiście zmierzających do celu tego szlaku jest marginalna, jednak zarówno zarządcy samego szlaku, jak i (oddolnie) jego aktywni interesariusze oraz parafie położone wzdłuż jego trasy organizują regularnie przejścia pielgrzymkowe obejmujące wymienione obiekty, a najczęściej sanktuarium w Sianowie.

Poza obiektami, walorami przyciągającymi turystów religijnych do mikroregionu są cykliczne wydarzenia. Pierwszym z nich jest tzw. Wielki Odpust Sianowski (albo Odpust Królowej Kaszub), obchodzony przez ponad tydzień w okolicach święta Matki Boskiej Szkaplerznej (16 lipca) i koncentrujący tu tysiące wiernych z diecezji pelplińskiej, a także odpust Narodzenia Najświętszej Maryi Panny (14 września) w tym samym miejscu. W Żukowie jest to Misterium Męki Pańskiej, organizowane corocznie w okresie Wielkiego Postu oraz odpust parafialny w święto Wniebowzięcia NMP, 15 sierpnia, w Kartuzach – także 15 sierpnia oraz w dzień św. Brunona, 6 października jako odpust parafialny (obydwa o lokalnym zasięgu).

Pozostałe świątynie o historycznej metryce albo prezentują typowe (więc nie wyróżniające się) walory jak kościoły pw. św. Jana Chrzciciela w Żukowie, św. Trójcy w Goręczynie, św. Józefa w Pomieczynie i Św. Michała Archaniola w Kiełpinie posiadają ograniczoną dostępność dla zwiedzania, a także brak na ich terenie programów interpretacyjnych. Włączenie ich z program zwiedzania wymaga zatem nie tylko zagwarantowania ich otwarcia, ale i przygotowania zwiedzania na własną rękę lub zatrudnienia lokalnego przewodnika – z Kartuz lub Żukowa.

**Turystyka etniczna lub regionalna z etniczną dominantą.** Jej centralną w powiecie atrakcją i jednocześnie miejscem gwarantowanych, regularnych doświadczeń jest Muzeum Kaszubskie im. Franciszka Tredera w Kartuzach, placówka o wyraźnym profilu etnograficznym. Oprócz systematycznej kolekcji skoncentrowanej na dziejach Kaszub i ich mieszkańców, prezentowane są tutaj regionalne tradycje oraz charakterystyczne artefakty, które przez wieki miały znaczenie symboliczne lub użytkowe w życiu świątecznym i codziennym ludzi tej ziemi (w tym liczne narzędzia pracy). Muzeum jest także jednym z kilku miejsc pielęgnowania języka kaszubskiego: dzieje się to w postaci spotkań literackich, warsztatów językowych oraz pozyskiwania (i regularnego prezentowania) pisanych świadectw języka. Muzeum systematycznie organizuje wystawy czasowe odnoszące się do rozmaitych wymiarów dziedzictwa kaszubskiego, zatem turysta odwiedzający je w dowolnym czasie będzie mógł zwiedzić przynajmniej jedną z nich. Ważnym punktem dla osób zainteresowanych kaszubskim ruchem emancypacyjnym i procesami ożywiania świadomości etnicznej jest miejsce pochówku dra Aleksandra Majkowskiego, działacza kaszubskiego, regionalnego i literata na cmentarzu kolegiackim w Kartuzach. Niezależnie od swojego znaczenia religijnego jako sanktuarium, kościół w Sianowie ze swoim regionalnym kultem

maryjnym, rozwiniętymi corocznymi obchodami oraz tradycyjnymi pielgrzymkami Kaszubów (nawet z Gdańska) jest także – najważniejszym obok Kalwarii Wejherowskiej – świadkiem wielowiekowego utrzymywania religijnego wymiaru tożsamości kaszubskiej. Miejscem o zupełnie innym charakterze, dobrze dopełniającym doświadczenie etnicznego dziedzictwa jest zakład ceramiki rodziny Neclów w Chmielnie. Ta kaszubska rodzina przez kilka pokoleń prowadziła zakład garncarski w Kościerzynie zanim jeden z jej przedstawicieli (Franciszek) pod koniec XIX wieku przeprowadził się do Chmielna, mającego w tej dziedzinie własne tradycje i utrwalone wzory. Neclowie przyjęli je i w kolejnych pokoleniach twórczo je rozwijali. Ich naczynia użytkowe wyróżniają motywy i ornamenty inspirowane z jednej strony wzorcami znanymi z tkanin powstających w klasztorach norbertanek w Żukowie i Bernardynek w Żarnowcu, a z drugiej kolekcją zebraną we Wdzydzach Kiszewskich, w najstarszym muzeum typu skansenowskiego na ziemiach polskich, profilowanym na kaszubskie dziedzictwo. To właśnie konsekwentne utrzymanie tradycyjnych technologii i wzorów, ale także wierność rodzinnej tradycji rzemieślniczej dały z czasem ceramice chmiieleńskiej (mówiono nawet o „neclowskiej”) popularność obejmującą cały region, a już w okresie międzywojennym była ona uznawana za jeden z materialnych wymiarów kaszubskiego dziedzictwa, określany przez badaczy kultury [Stelmachowska 1937] jako sztuka ludowa. Wtedy to ceramika chmiieleńska stała się modna w miastach, gdzie zaczęto kolekcjonować wyroby sztuki ludowej. Na miejscu możliwe jest zwiedzanie, wzięcie udziału w warsztacie kreatywnym i zakup. Prywatna Galeria Kaszubski Róg w Chmielnie jest miejscem prezentacji tradycyjnych wyrobów rękodzieła, w tym charakterystycznych tabakier związanych z kaszubską tradycją nieustannie zadziwiającą pozostałych mieszkańców Polski – tu można je także w dobrej jakości nabyć. Innym miejscem tematycznego shoppingu jest galeria Neubauer w Kartuzach, gdzie -obok tabakier - można zakupić m.in. porcelanę z tradycyjnymi wzorami oraz elementy stroju kaszubskiego. Materialnym odbiciem długich etnicznych tradycji Kaszub jest znany w całej Polsce haft kaszubski z charakterystycznymi motywami roślinnymi i zwierzęcymi w bardzo intensywnych kolorach, w tym wzorami kwiatów polnych. Jedna z jego odmian jest od wieków pielęgnowana w Żukowie. Tutejsze Centrum Kultury Spichlerz organizuje regularnie warsztaty haftu (tutaj jednej z jego głównych odmian, nazywanej haftem żukowskim) i regularne Salony Haftu Kaszubskiego, a wykonane prace są niemal stale dostępne do obejrzenia w formule wystawy. W Żukowie organizowana jest także stale pokonkursowa wystawa dzieł

hafciarskich wykonanych w ramach kolejnych edycji Konkursu Haftu Kaszubskiego w niedalekiej Linii. Żywe spotkanie z kaszubską tradycją jest możliwe w warsztacie Tadeusza "Pleskota" Makowskiego - wytwórcy kaszubskich instrumentów ludowych i cenionego gawędziarza w Gminnym Ośrodku Kultury w Chmielnie. W prywatnej kolekcji Muzeum Kaszubska Zagroda Bielickowo (gm. Przodkowo) zgromadzono tradycyjne instrumenty muzyczne sprzęty gospodarstwa domowego, obróbce płodów rolnych oraz ludowego rzemiosła, a także zabytkowe maszyny rolnicze i pojazdy. Podobny (również eklektyczny) charakter ma adresowana głównie do turystów rekreacyjnych oferta Centrum Edukacji i Promocji Regionu w Szymbarku, w gminie Stężyca (położonego u stóp najwyższej góry Kaszub – Wieżycy). Zgromadzone tu kolekcje nie mają charakteru systematycznego, ale zapoznają gości z najbardziej charakterystycznymi (i spektakularnymi) elementami kaszubskiego dziedzictwa. Można tu obejrzeć rekonstrukcję posągu czczonego przez Pomorzan pogańskiego bożka Świątowita, wnętrze typowej chaty kaszubskiej z Wilanowa, wystawę tradycyjnych narzędzi rolniczych i rzemieślniczych. Dzieci mogą wysłuchać kaszubskich bajek i zwiedzić mniej wierną rekonstrukcję ziemianki tajnej organizacji „Gryf Pomorski” z okresu drugiej wojny światowej. Centrum organizuje często tematyczne wydarzenia, wśród nich Paradę Bryczek i Wozów. Jednak najważniejszym wydarzeniem w kontekście etnicznego dziedzictwa (nie tylko Kaszub, ponieważ występują goście) jest coroczny Jarmark Kaszubski, odbywający się w Kartuzach w sierpniu, zwykle trwający cztery dni. Dlatego to w czasie jego trwania zainteresowani dziedzictwem etnicznym powinni odwiedzić powiat. Ofertę uzupełnia szereg propozycji tradycyjnej kuchni regionalnej, której można skosztować w jednej z kilku restauracji: Checz Kaszebsko Mulk w Miszewku, Gościńcu dla Przyjaciół Hilary w Wyczechowie czy w restauracji pod Sytą Gęsią w Borczu. Wymienione zasoby, atrakcje i doświadczenia (a także wydarzenia) mogą stanowić zarówno rdzeń programu przynajmniej całodniowego zwiedzania powiatu, jednak dla zainteresowanych zwiedzaniem całego regionu pomorskiego pod kątem jego etnicznego dziedzictwa mikroregion kartuski może być atrakcyjną stacją takiej kilkudniowej wycieczki (np. na trasie między Wdzydzami Kiszewskimi i Kościerzyną z jednej a Wejherowem i Puckiem z drugiej strony) zapewniając wystarczająco intensywny program nawet w okresie, kiedy nie odbywa się żadna ze wspomnianych imprez.



**Turystyka muzealna.** W powiecie nie działa żadne muzeum o randze międzynarodowej ani krajowej. Jedyna placówka publiczna: Muzeum Kaszubskie w Kartuzach, jest zamieszczone w tzw. ministerialnym wykazie muzeów, co (obok odniesienia jego zbiorów i zakresu aktywności do całości dziedzictwa tej grupy etnicznej, weryfikuje jej regionalną rangę. Jednak poza Muzeum Kaszubskim w mikroregionie kartuskim funkcjonuje jeszcze dziewięć innych placówek prywatnych lub społecznych, używających nazwy „muzeum” (i prowadzących stałe wystawy), a także pięć kolekcji będących izbami pamięci, stałymi miejscami wystaw artystycznych bądź komercyjnymi miejscami ekspozycji adresowanymi do turystów. Do tej pierwszej grupy zalicza się m.in. placówka eksponująca dzieje ochotniczego pożarnictwa (Przodkowo), kościelna instytucja skoncentrowana na dziedzictwie zakonu norbertanek i ich kulturowym wpływie na lokalną kulturę oraz tożsamość (Żukowo), ekspozycje poświęcone tradycyjnemu rzemiosłu (dwie w Chmielnie, jedna w Wieżycy) oraz pojedyncze lokalne wystawy gromadzące świadectwa etnicznego dziedzictwa i codziennego życia Kaszubów (Sierakowice, Przodkowo, Chmielno). Listę tę uzupełnia prywatna kolekcja motoryzacyjna (Pępowo), stała wystawa na temat tradycyjnego młynarstwa (Gołubie), rekonstrukcja prehistorycznego grodu (aktualnie zamknięta) i stałe miejsce wystaw artystycznych (Kartuzy). Jeśli (abstrahując od weryfikacji ich zgodności z obiektywną autentycznością kulturową) za dopełnienie uznać bogate w sferze prezentacyjnej, ale niesystematyczne kolekcje z drugiej grupy: w Szymbarku (w szczególności program eksploatujący kaszubskie Bajki) oraz Strysej Budzie (nieodniesiony do regionu), to w sumie uzyskuje się bogaty i wielowymiarowy zestaw odniesionych do dziedzictwa zorganizowanych doświadczeń o charakterze prezentacyjnym, prawdopodobnie przewyższający wszystkie dotychczas analizowane mikroregiony z jedną tylko, a nawet kilkoma publicznymi placówkami. Na tej bazie możliwe jest zbudowanie wartościowej, a nawet systematycznej oferty sieciowej dla osób zainteresowanych doświadczeniami muzealnymi (zob. postulaty). Powinna ona mieć profil etniczny, a wychodząc od jedynej systematycznej kolekcji i serii doświadczeń zarządzanej przez profesjonalny personel (Muzeum Kaszubskie) „rozprowadzać” kolejne wątki (np. określone zawody i tradycje, formy ludowej kreatywności artystycznej i lokalne narracje dziedzictwa). Aktualnie geograficzną i narracyjną oś muzealnej wyprawy w mikroregion kaszubski mogą tworzyć (kolejność zależy od punktu początkowego) Żukowo (tu: Muzeum Norbertanek Żukowskich), Kartuzy (Muzeum Kaszubskie) oraz Chmielno (tu zakład ceramiczny Neclów i galeria

Kaszubski Róg), co w zależności od preferencji turysty (bardziej wątki etniczne czy bardziej doświadczenia partycypacyjne) lub profilu programowego wycieczki można uzupełnić albo przez wizytę w Szymbarku, albo w Sierakowicach i Przodkowie.

**Tematyczna turystyka dziedzictwa.** Rdzeń jej oferty tworzą istniejące szlaki kulturowe lub ich miejscowe odcinki oraz lokalne trasy (ścieżki) tematyczne (głównie te edukacyjne i dydaktyczne), które jako stacje swojego pobytu wybiera turysta zainteresowany danym wymiarem dziedzictwa. W tym kontekście na pierwszym miejscu należy wymienić obydwie odcinki Drogi Świętego Jakuba (Pomorskiej i Pelplińskiej). Ta pierwsza posiada w powiecie swoje formalne obiekty w Żukowie (zespół ponorbertański), Kartuzach (kościół pokartuski) oraz Sianowie (sanktuarium). W tym kontekście warto przypomnieć, że: 1) Drogą Jakubową od dziesiątek lat podążają nie tylko pielgrzymi, 2) jest ona zaplanowana także pod ruch rowerowy oraz 3) dla Pomorskiej i Pelplińskiej Drogi św. Jakuba opracowano koncepcje rozwoju, które otwierają je na uczestników turystyki regionalnej, tematycznej i aktywnej, którzy zdecydują się zwiedzać Pomorze niezależnie od bliskości morskiego brzegu [Mikos v. Rohrscheidt 2024, 2025], istnieje zatem możliwość wykorzystania tych systemów poprzez przygotowanie rozszerzającej oferty doświadczeń w wymienionych miejscach. Innym tematyzowanym systemem linearnej eksploatacji dziedzictwa jest Szlak Kamiennych Kręgów, adresowany głównie do turystów rowerowych, skoncentrowany na lokalnym dziedzictwie prehistorii, który w powiecie kartuskim przebiega od Sierakowic po Jezioro Sumino i posiada tu swoją najważniejszą koncentrację zasobów, to jest tak zwane kręgi węsierskie w gminie Sulęcyno. Trzecim ponadlokalnym systemem jest Szlak Elektrowni Wodnych (na rzece Raduni), w większości przebiegających przez teren powiatu gdańskiego, którego jednym z obiektów jest elektrownia w Rutkach (gm. Żukowo), co można wykorzystać dla zainteresowania użytkowników ofertą tematyczną pozostałych systemów w mikroregionie kartuskim. Martyrologiczny Szlak Marszu Śmierci w powiecie przebiegający przez miejscowości Żukowo, Przodkowo i Pomieczyno poza opisami stacji nie oferuje tematycznych narracji ani zorganizowanych doświadczeń. Pozostałe szlaki: Szlak Kartuski, Szlak Kaszubski i Krajobrazowa Droga Kaszubska (niezależnie od ich marketingowych nazw) nie są jednoznacznie tematyzowane i należy je uznać raczej za ogólnoturystyczne (wielotematyczne) systemy rekreacyjne z dominantą przyrodniczą, które uwzględniają walory antropogeniczne, ale nie proponują dla nich skonkretyzowanych doświadczeń.

Pomimo znaczących walorów w postaci kilku restauracji z tradycyjną ofertą kulinarną na terenie powiatu nie funkcjonuje nawet wirtualny szlak kulinarny, podobnie żaden z systemów (mimo wykazanych w analizie licznych zasobów i obiektów z gotowymi doświadczeniami) nie jest tematyzowany na wprost na kaszubski etnos. Oznacza to, że istnieje jeszcze znaczny potencjał tematycznej eksploracji dziedzictwa, który należy wykorzystać. Ponadto wspólną słabością oferty wszystkich wymienionych szlaków jest brak ich aktywnej koordynacji na terenie powiatu (obejmującej zespolenie usług i doświadczeń tematycznych w ofercie oraz celowaną promocję szlaku), co powoduje niski poziom wykorzystania tych systemów przez turystów.

**Turystyka eventowa** ma w powiecie kartuskim potencjał zauważalny (ze względu na unikatowość niektórych cyklicznych wydarzeń), jednocześnie jednak ograniczony (ich skalą). Wyjątkowym walorem jest w tym kontekście Festiwal Akordeonowy Aco World Music Festival w Sulęcynie. Z kolei Festiwal Folkloru Jarmark Kaszubski jest punktem kulminacyjnym artystycznego wymiaru etnicznego dziedzictwa. Wielu turystów już przebywających w Szwajcarii Kaszubskiej przyciąga coroczny festiwal Jazz w Lesie (w gminie Sulęcyno) albo Blues w Leśniczówce (Mirachowo). Mniejsze znaczenie (ze względu na fakt przyciągania tylko lokalnej publiczności, albo na rozproszoną czasowo formułę, nie tworzącą warunków do zatrzymania uczestników) mają aktualnie festiwal organowy w Kartuzach, Misterium w Żukowie i – posiadające formułę ludowego festynu - Truskawkobranie na Złotej Górze koło Brodnicy Górnej. Dla żadnego z wymienionych eventów nie funkcjonują pakiety okazjonalne, co utrudnia ich uczestnikom pozyskanie niezbędnych im usług recepcji, a dodatkowo osłabia promocję samych imprez.

**Turystyka przyrodniczo-kulturowa** ma w powiecie znaczący, ale niewykorzystany potencjał. Dużą część terytorium mikroregionu obejmuje Kaszubski Park Krajobrazowy, znajduje się tu najwyższe wzniesienie Pomorza (Wieżyca), ponadto wyznaczono kilkanaście rezerwatów, i stworzono liczną sieć punktów widokowych. Jednak ofertę turystyki przyrodniczej tworzą zorganizowane i „zdydaktyzowane” doświadczenia w postaci kolekcji, wystaw, tras edukacyjnych jako systematycznych propozycji zwiedzania z komponentem poznawczym [Mikos v. Rohrscheidt 2016], tych zaś na terenie powiatu jest bardzo mało, a te istniejące są albo słabo wypromowane (jak Gołubski Ogród Botaniczny) albo mało zadbane (jak leśne arboretum w Kartuzach).

Zatem to nie brak zasobów, ale raczej niski poziom ich organizacji i marketingu jest czynnikiem hamującym dla tego wymiaru oferty turystyczno-kulturowej.

**Turystyka kulinarna** nie posiada wyodrębnionej oferty mimo istnienia dobrze opisanej kuchni regionalnej i funkcjonowania kilku szerzej rozpoznawalnych lokali cieszących się dobrą opinią (w Miszewku, Wyczechowie, Borczu i Garczu), a nawet krótkotrwałego eventu (Festiwal Nalewek Kaszubskich organizowany przez Muzeum Kaszubskie w Kartuzach). Dla wykreowania tego wymiaru oferty turystyki kulturowej i jej zaistnienia na rynku niezbędne jest podjęcie współpracy z jej gestorami, utworzenie szeregu komplementarnych wobec siebie propozycji w kilku przynajmniej miejscach i stworzenia szlaku kulinarnego, co jest przedmiotem propozycji w części rekomendacyjnej Raportu.

#### **Bibliografia:**

- Borzyszkowski J., 2024, *Historia Kaszubów w dziejach Pomorza. Tom IV: Kaszubi w II RP i w latach II wojny światowej (1920-1945)*, Instytut Kaszubski, Gdańsk
- Kondracki J., Richling A., 1994, *Regiony fizycznogeograficzne: mapa 53.3 (1:1500 000)* [w:] *Atlas Rzeczypospolitej Polskiej*, Główny Geodeta Kraju, Warszawa: 1994
- Mikos von Rohrscheidt A., 2016, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, Wyd. III, KulTour.pl, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2017, *Krzyżowanie szlaków kulturowych – zagospodarowanie potencjału i zarządzanie ofertą* [w:] J. Hochleitner, K. Polejowski (red.), *W służbie zabytków, Muzeum Zamkowe w Malborku*, Malbork, s. 385-410
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2020, *Zarządzanie w turystyce kulturowej. Tom II: Obszary, Relacje, Oferta*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań
- Mikos v. Rohrscheidt A., 2024, *Raport z inwentaryzacji Pomorskiej Drogi Świętego Jakuba oraz koncepcja dalszego rozwoju tego szlaku*, pdf, [https://dts.pomorskie.eu/wp-content/uploads/2024/12/Raport-z-inwentaryzacji-Pomorskiej-Drogi-sw.-Jakuba-i-koncepcja-rozwoju-szlaku.-2024-A.MvR\\_.pdf](https://dts.pomorskie.eu/wp-content/uploads/2024/12/Raport-z-inwentaryzacji-Pomorskiej-Drogi-sw.-Jakuba-i-koncepcja-rozwoju-szlaku.-2024-A.MvR_.pdf)
- Mikos v. Rohrscheidt, A., 2025, *Raport z inwentaryzacji Pelplińskiej i Człuchowskiej Drogi Świętego Jakuba oraz koncepcja dalszego rozwoju tego systemu opracowany na zlecenie Województwa Pomorskiego*, pdf, w zasobach Województwa Pomorskiego
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach* (Dz.U. 1997 nr 5 poz. 24)
- Stelmachowska B., 1937, *Sztuka ludowa na Kaszubach*, Wyd. J. Jachowski - Księgarnia Uniwersytecka, Poznań

#### **Netografia** (dostęp: 3.12.2025)

- Pomorska Droga 2025 www – witryna internetowa Pomorskiej i Pelplińskiej Drogi Św. Jakuba <https://www.pomorskadrogaswjakuba.pl>
- ST Kaszuby 2025 www – witryna Stowarzyszenia Turystycznego Kaszuby z siedzibą w Kartuzach - <https://kaszubylgd.pl>
- Szlak Kręgów Kamiennych 2025 www – witryna szlaku z informacjami lokalizacyjnymi <http://pomorskieszlakipttk.pl/szlaki-piesze/kregow-kamiennych>
- Szwajcaria Kaszubska 2025 www – witryna internetowa o charakterze promocyjnym <https://szwajcariakasubska.com>

## **Analysis of the potential of cultural tourism of the Kartuzy County (Poland) and recommendations for managing this dimension of the tourism offer.**

**Abstract:** The analysis refers to the cultural tourism dimension of the potential of Kartuzy microregion was conducted using a methodology developed for this purpose and originally published in Armin Mikos v. Rohrscheidt's monograph "Cultural Tourism: Phenomenon, Potential, Prospects" (3rd Edition, Poznań 2016). It takes into account heritage resources and other potential cultural tourism attractions in the microregion (county), other leisure activities, and other factors influencing cultural tourism: tourist and transportation infrastructure, accommodation and catering facilities. The potential was assessed using a scoring method with appropriately selected evaluation criteria, reflecting the popularity of a given group of attractions and type of cultural excursions.

**Keywords:** cultural tourism; tourism-cultural potential; tourism management, Pomerania; Kartuzy County, Kartuzy